

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA
Katedra humanitních věd

Imigranti v České republice

Autor bakalářské práce: Petra Buziková

Vedoucí bakalářské práce: doc. Mgr. Helena Hudečková, CSc.

Praha © 2008

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma "Imigranti v České republice" zpracovala samostatně za pomoci odborných konzultací s doc. Mgr. Helenou Hudečkovou, CSc. a prameny, z nichž jsem čerpala, jsem uvedla v seznamu použité literatury.

V Praze dne:

Podpis:

PETRA BUZIKOVÁ

Poděkování

Chtěla bych poděkovat doc. Mgr. Heleně Hudečkové, CSc. za její věnovaný čas a odborné konzultace, které mi poskytla při zpracování bakalářské práce.

Imigranti v České republice

Immigrants in the Czech Republic

Souhrn: Ve své bakalářské práci se zabývám imigranty, kteří pobývají v České republice. V teoretické části zjišťuji, jak se v posledních sedmi letech vyvíjel počet cizinců u nás, jaké národnosti tu jsou nejvíce zastoupené a v jakých oblastech se nejčastěji vyskytují. V práci je též zmíněna ekonomická aktivita cizinců. Dále jsem se snažila zjistit, jak vyspělý je proces integrace imigrantů v ČR, jaké organizace se jimi zabývají a jaké programy jsou pro ně připravené. V praktické části své práce zjišťuji, jaký postoj a názory zaujímají Češi k cizincům. Zajímám se především o postoj Čechů k cizincům dle množství, národnosti a usídlování. Závěr věnuji svým poznatkům, které jsem získala prostřednictvím dříve vytvořených výzkumů a nalezených údajů o cizincích.

Klíčová slova: migrace, imigrant, integrace, cizinec, postoje Čechů k cizincům

Summary:

My bachelor's work is devoted to immigrants who live on the ground of the Czech Republic. There is a research on development of a number of foreigners living in our country during the past seven years in the theoretical part of the work. The research concentrates on which nationalities occur in our country the most and in which particular areas of the Republic they live. There is also mentioned economical activity of the foreigners in the work. Further in my work I try to find out how the process of immigrant integration in the Czech Republic is advanced, which organisations concentrate on them and which programmes are being prepared for them. In the practical part of my work I make an investigation on attitude of the Czechs towards foreigners. I focus mainly on the attitude of the Czechs towards the foreigners according to their number, nationalities and places they chose for their living. The conclusion of my work is devoted to knowledge I got from earlier made researches and data about foreigners.

Key words: migration, immigrant, integration, foreigner, attitudes of the Czechs towards the foreigners

Obsah:

1. Úvod.....	7
2. Cíl práce a metodika.....	9
3. "Cizinci" a Češi (základní pojmy a souvislosti).....	11
3.1. OBECNÉ POJMY.....	11
3.1.1. MIGRACE.....	11
3.1.1.2. NELEGÁLNÍ MIGRACE.....	12
3.1.2. NÁROD.....	12
3.1.3. ETNIKUM.....	13
3.1.4. ETNICITA.....	14
3.1.5. ETNOCENTRISMUS.....	14
3.1.6. MENŠINA (minorita).....	14
3.1.7. CIZINEC.....	15
3.1.8. UPRCHLÍK.....	16
3.2. EKONOMICKÁ AKTIVITA CIZINCŮ.....	16
3.2.1. DRUHY POVOLENÍ PRO VÝKON ZAMĚSTNÁNÍ CIZINCŮ NA ÚZEMÍ ČR.....	16
3.2.2. ZAHRANIČNÍ FYZICKÁ OSOBA.....	17
3.3. INTEGRACE CIZINCŮ.....	17
3.4. POSTOJE K CIZINCŮM.....	17
3.4.1. RASISMUS.....	17
3.4.2. GENOCIDA.....	18
3.4.3. KONFLIKT.....	18
4. Imigranti do České republiky po roce 2000.....	19
4.1. STÁTNÍ OBČANSTVÍ CIZINCŮ V ČR.....	20
4.1.1. ROZMÍSTĚNÍ CIZINCŮ V JEDNOTLIVÝCH OBLASTECH V ČR.....	21
4.2. DEMOGRAFICKÉ UDÁLOSTI A VĚKOVÁ STRUKTURA CIZINCŮ.....	22
4.3. EKONOMICKÁ AKTIVITA CIZINCŮ.....	23
4.3.1. CIZINCI EVIDOVANÍ ÚŘADY PRÁCE.....	24
4.3.2. CIZINCI S ŽIVNOSTENSKÝM OPRÁVNĚNÍM.....	25
4.3.3. VÝVOJ POČTU EKONOMICKY AKTIVNÍCH CIZINCŮ V ČR V LETECH 2000-2007.....	26
5. Proces integrace imigrantů v České republice.....	28
5.1. HLAVNÍ DOKUMENTY PRO INTEGRACI CIZINCŮ NA ÚZEMÍ ČR.....	29
5.1.1. ZÁSADY KONCEPCE INTEGRACE CIZINCŮ NA ÚZEMÍ ČR.....	29
5.1.2. KONCEPCE INTEGRACE CIZINCŮ NA ÚZEMÍ ČR.....	30
5.2. ŠKOLSTVÍ A ZDRAVOTNICTVÍ PRO CIZINCE.....	31
5.2.1. SYSTÉM ŠKOLSTVÍ.....	31
5.2.2. SYSTÉM ZDRAVOTNICTVÍ A ZDRAVOTNÍ POJIŠTĚNÍ CIZINCŮ.....	32

5.3. SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ, BYDLENÍ A RODINA CIZINCŮ	33
5.3.1. SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ	33
5.3.2. BYDLENÍ	33
5.3.3. RODINA	34
5.4. NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE PODPORUJÍCÍ INTEGRACI CIZINCŮ V ČR	35
5.4.1. CENTRUM PRO INTEGRACI CIZINCŮ (CIC)	35
5.4.2. CENTRUM PRO OTÁZKY MIGRACE (COM)	35
5.4.3. ČESKÁ KATOLICKÁ CHARITA	35
5.4.4. ORGANIZACE PRO POMOC UPRCHLÍKŮM (OPU)	36
5.4.5. PORADNA PRO INTEGRACI (PPI)	36
5.4.6. SDRUŽENÍ OBČANŮ ZABÝVAJÍCÍCH SE EMIGRANTY (SOZE) .	36
5.4.7. PORADNA PRO UPRCHLÍKY (PPU)	37
5.4.8. ASOCIACE UPRCHLÍKŮ ČESKÉ REPUBLIKY (AUČR)	37
6. Empirická část – Postoje Čechů k cizincům	38
6.1. VNÍMÁNÍ CIZINCŮ DLE MNOŽSTVÍ	39
6.2. VNÍMÁNÍ CIZINCŮ DLE NÁRODNOSTI	41
6.3. POSTOJE K USIDLOVÁNÍ CIZINCŮ VČETNĚ PODŘÍZENOSTI SUBKULTUŘE	44
6.4. NÁZORY NA CIZINCE ŽIJÍCÍ V ČR	48
6.5. OSTATNÍ OTÁZKY O POSTOJÍCH ČECHŮ K CIZINCŮM	50
6.6. SHRUTÍ	51
7. Závěr	52
8. Seznam literatury	54
9. Přílohy	57

1. Úvod

Téma, které jsem si vybrala ve své bakalářské práci, se jmenuje Imigranti v České republice. Práce se zaměřuje na cizince, kteří tu s námi v České republice žijí a dá se říci, že nás i částečně ovlivňují. Český národ vnímá cizince velmi rozdílně podle toho, o koho se jedná a odkud přicházejí. Do České republiky imigrují příslušníci velmi rozdílných národností. Mohla bych jmenovat cizince nám velmi blízké jako jsou Slováci či Poláci. Tato skupina Čechům vesměs nevadí, ale ani jim nic, podle jejich úsudků, nepřináší. Další skupinu tvoří cizinci z bohatých zemí, kteří do České republiky přinášejí kulturní a ekonomický kapitál a jsou tudíž pro Čechy velmi přínosní. Třetí a poslední skupinu tvoří cizinci nám velice odlišní. Jedná se především o Vietnamce, Číňany, Ukrajince. Do této skupiny patří i Romové, na které bychom neměli zapomínat. Tato skupina je Čechy stále odmítána a někdy i opovrhována.

Imigranti jsou velmi sledovaní státními orgány, kteří se snaží cizincům pomáhat, ale zároveň je i potrestat v případě zločinů či jakéhokoli prohřešku. Česká republika se snaží, aby každý cizinec měl zajištěný přístup ke vzdělání, práci, zdravotní péči, bydlení bez ohledu na jeho etnický původ, věk, náboženství a pohlaví.

Češi mají tendenci hodnotit cizince z pohledu vlastní kultury. V extrémních případech se pak může jednat až o rasismus. Tomuto se státní orgány snaží předejít. Ministerstvo vnitra, které zodpovídá za výkon úkolů v oblasti imigrace, ujasnilo východiska a cíle politiky integrace cizinců a rozvoje vztahů mezi různými národy. Česká republika se tedy snaží jednat s cizinci stejně jako s Čechy v rámci propagovaného pravidla rovných příležitostí.

Můj postoj k cizincům je spíše pozitivní. Zajímají mě každé maličkosti, kterými se od nás cizinci liší, jako je jejich řeč a jiná kultura. Podle mého názoru nás obohacují a je proto nemístné se k nim chovat hrubě. Kdybych se vydala do jiné země, také bych byla raději, kdyby mě tam lidé přijali, než mnou opovrhovali. Člověk si to neuvědomí, pokud to sám neprožije. Zarážejí mě proto přístupy mnohých Čechů k cizincům. Neměli bychom sledovat, jak kdo vypadá, jestli je bílý nebo černý. Měli bychom se dívat na lidi jako na jednotlivce a spíše sledovat, jak se kdo chová. Setkala jsem se s mnoha případy,

kdy byl dotyčný odsouzen společností jen pro svůj původ. A přitom mohl být lepší než ti, kteří ho odsoudili. Cizinci jsou pro nás stále něčím novým a nepoznaným. Češi se často bojí poznávat nové věci a radši se spokojí s tím, co už dobře znají. Jsou ale tací, kteří to risknou a pak jsou překvapeni z toho, co se vše dozví a jak jim to obohatí život.

Já patřím mezi tu druhou část a jsem ráda, když se mohu dozvědět věci, o kterých jsem předtím nic nevěděla a to je i hlavní důvod, proč jsem si vybrala téma o imigrantech v bakalářské práci.

2. Cíl práce a metodika

Obecným cílem bakalářské práce je shromáždění a poskytnutí ucelených informací, které se týkají cizinců, kteří imigrovali do České republiky. Práce bude zahrnovat obecné informace o cizincích, o procesech jejich začleňování do společnosti, a také sekundární analýzu dat, která bude zaměřena na postoje Čechů k cizincům.

V první části práce se budu zabývat jednotlivými pojmy, které souvisejí s danou problematikou. Jde mi především o vysvětlení těchto pojmů a o jejich pochopení. Tato část je nezbytná pro další kapitoly, protože dané termíny budu dále v kapitolách používat a je proto potřebné je pochopit. Zdrojem bude odborná, převážně sociologická literatura.

Druhá část bude obsahovat základní informace o cizincích v České republice. Analyzovat budu především počty cizinců v ČR, jejich rozmístění v jednotlivých krajích, členění podle pohlaví, věku, národnosti. Informace o této problematice budou zahrnovat období od roku 2000 do roku 2007. Dále zde bude zmíněna také ekonomická aktivita cizinců, pokud to dostupná data dovolí. Cílem této kapitoly bude získat obecný přehled o imigrantech v České republice, vytvořit si představu o tom, kteří cizinci v České republice žijí a též se dozvědět, jaké jsou hlavní důvody pobytu cizinců v České republice.

Třetí část bude obsahovat analýzu procesu integrace imigrantů v České republice. Tuto kapitolu jsem do své práce zařadila hlavně proto, že se v České republice počet cizinců postupně a stále zvyšuje a požadavek integrace cizinců a rozvoje vztahů jednotlivých komunit mezi sebou je samozřejmý. Je to proces dvoustranný, který potřebuje přizpůsobení z obou stran, cizinců i obyvatel ČR. Do realizace koncepce integrace cizinců na území ČR jsou zapojena ministerstva vnitra, práce, školství, sociálních věcí, zdravotnictví a mnohé další organizace, které budu v mé práci blíže rozebírat. Je důležité vědět, jaké možnosti tu cizinci mají. Jaké programy jsou pro ně vytvořené, aby se v ČR začlenili mezi ostatní obyvatele země, vzdělávali se, byli zaměstnatelní a zařazení do systému sociálního zabezpečení.

Čtvrtá část práce se zaměří na postoje Čechů k cizincům. Zjistím, jak Češové vnímají na svém území cizince. Použiji k tomu sekundární analýzu dat, to je metodu sociálního výzkumu, která svým pojmenováním naznačuje své postupy. Sekundární analýza znamená, že se nejedná o primární analýzu. Pracuje s daty, která byla získána k jinému účelu. Budu se

tedy snažit nalézt dokumenty, v kterých budou odpovědi na otázky, které se týkají postojů Čechů k cizincům a které budu moci použít pro můj výzkum. Jelikož budu zpracovávat výzkumy staršího data i výzkumy novější, může se stát, že některé odpovědi se budou různit. Čerpat budu především z výzkumů na dané téma.

První tři kapitoly budou řešeny v teoretické části a poslední čtvrtá kapitola v empirické části práce.

Teoretická část práce bude zpracována formou literární rešerše. K vypracování dílčích kapitol budu čerpat především z odborných publikací a z konkrétních stránek na internetu, které se zabývají problematikou imigrantů. Jedná se především o stránky Českého statistického úřadu, kde jsou obecné informace o cizincích v jednotlivých letech. Budu také studovat dokumenty, jimiž se řídí proces začleňování imigrantů do české společnosti.

Empirická část práce bude zpracována metodou sociologického empirického výzkumu, avšak nebudu dělat primární výzkum, ale pouze sekundární výzkum. Při výzkumu se vždy jedná o poznávací cílevědomou činnost, která směřuje k odhalení vlastností, příčin a podmínek jevů probíhajících v přírodě, společnosti a vědomí. V empirickém výzkumu se pátrá po faktech v kterékoli dané oblasti sociologického výzkumu. Činnost je postavena na technikách sběru informací, událostí a procesů a na zpracování a interpretaci jeho výsledků (Giddens, 1999; Velký sociologický slovník, 1996). Analýza znamená rozbor a získávání informací o kvalitativní i kvantitativní podobě jevů sledovaných výzkumem. Analýza sekundární představuje aplikaci analytické metody zaměřené k určitému výzkumnému účelu na dokumenty, které byly původně zhotoveny pro jiný účel. Tímto způsobem jsou většinou v sociologii využívány prameny statistických dat nebo výsledky empirických výzkumů realizovaných dříve, respektive jinou osobou. Analýzu sekundární lze také chápat jako formu odhalování dalších latentních informací v již exploatovaném materiálu, jako zvyšování jeho informační hodnoty (Velký sociologický slovník, 1996).

3. "Cizinci" a Češi (základní pojmy a souvislosti)

3.1. OBECNÉ POJMY

3.1.1. MIGRACE

Migrace znamená prostorové přemísťování jedinců nebo skupin obyvatel přes libovolné hranice, spojené se změnou místa a bydliště na dobu kratší či delší, případně natrvalo. Jako synonymum migrace se používá pojem stěhování. Spolu s porodností a úmrtností je klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje. Výrazným způsobem ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. Ve vztahu k migraci byla rozpracována řada ukazatelů, kterými lze sledovat nebo měřit její intenzitu. Můžeme tedy studovat **emigraci** a **imigraci**, což jsou pojmy, které vyjadřují směr migračního pohybu z hlediska konkrétní země.

Emigrací rozumíme změnu místa pobytu směrem z regionu. Emigrantem je osoba, která opouští zemi za účelem vystěhování do ciziny.

Imigrací rozumíme změnu místa pobytu směrem do regionu. Imigrantem je osoba, která přichází do země za účelem pobytu dlouhodobějšího charakteru.

K základním údajům sledujícím a měřícím migraci patří počty stěhujících se. Hrubá imigrace znamená úhrn přistěhovalých z určité územní jednotky za určité období, zpravidla za jeden kalendářní rok a společně s hrubou emigrací tvoří tzv. objem migrace. „Čistá migrace“ je rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých a označuje se také jako migrační přírůstek (migrační saldo). „Čistá imigrace“ pak označuje kladné migrační saldo. Při výpočtu indexu čisté imigrace se porovnává čistá a hrubá imigrace. Celkový počet přistěhování za určité období na 1000 obyvatel středního stavu se označuje jako hrubá míra imigrace. Vztáhneme-li k celkovému objemu migrace migrační saldo, dostaneme index migračního salda, který je jedním z ukazatelů efektivnosti migrace a pohybuje se od 0-1.

Migraci lze zkoumat v několika rovinách i z různých úhlů náhledů. Základním dělením je migrace dobrovolná a vynucená. Pod pojmem dobrovolná migrace se myslí ty případy, kdy lidé opouštějí svoji vlast za účelem studia, zaměstnání, sjednocení

rodiny a z jiných důvodů osobního charakteru. Vynucená migrace vyjadřuje snahu vyhnout se pronásledování, ozbrojeným konfliktům, přírodním či jiným katastrofám nebo situacím, které pro ně představují ohrožení života, svobody a živobytí jednotlivce. Za hlavní příčiny migrace můžeme v současném světě spatřovat zejména rozdíly v bohatství mezi jednotlivými světadíly, v síle ekonomik jednotlivých zemí a úrovni ekonomického rozvoje a v životní úrovni jejich obyvatel. Je třeba co nejlépe využívat potenciál mezinárodní migrace a zároveň minimalizovat její negativa (Pavlík, Rychtaříková, Šubrtová, 1986; Velký sociologický slovník, 1996).

3.1.1.2. NELEGÁLNÍ MIGRACE

Nelegální migrace je významným společenským problémem, který ukazuje především na konflikt lidí, kteří se pokoušejí řešit svou obtížnou situaci, se zákonnými hranicemi, kterými současné evropské státy chrání svá území. Nejčastěji se setkáváme s nelegálním přechodem hranic a s tendencí setrvávat na území i přes vypršení délky povolení k pobytu (ČSÚ, online). Nelegální migrace může vyvolat v cílových zemích ohrožení vnitřní stability společnosti a ohrozit bezpečnostní situaci. V této souvislosti se zejména hovoří o případech nelegálního vstupu osob přes státní hranice na území daného státu či nedovoleného způsobu opuštění státu a případech nelegálního pobytu na území.

Vláda České republiky zaměřuje migrační politiku státu na odstraňování všech forem nelegální migrace a jiných nelegálních aktivit. Jedním z kroků k jejímu naplňování je Akční plán boje proti nelegální migraci, který byl přijat usnesením vlády ČR č.108 ze dne 4. února 2004. Jeho hlavním cílem je nalézat opatření, která by minimalizovala nelegální migraci na území ČR a vedla cizince k tomu, aby do ČR přijížděli legálně (MV ČR, online).

3.1.2. NÁROD

Národ představuje nejvyšší vývojové stádium etnické skupiny. Definicí, co je to národ, existuje celá řada. Z obecného hlediska lze národ charakterizovat následujícími znaky:

- Relativně neměnná pospolitost lidí
- Jeden mateřský jazyk
- Společné území
- Společná historie
- Relativně uzavřená ekonomika
- Relativně jednotná, ale od ostatních národů odlišná kultura
- Zvláštní tradice, zvyky, obyčeje
- Národní vědomí
- Způsob života jeho příslušníků.

Každý národ má svou vlastní kulturu, která je chápána jako souhrn výsledků lidské činnosti. Můžeme ji dělit na materiální a duchovní oblast, které se navzájem prolínají a ovlivňují (Vinklárík, 2004).

3.1.3. ETNIKUM

Etnikum nelze zaměňovat s národem ani s národností, i když může nastat skutečnost, že všichni příslušníci jednoho etnika jsou též příslušníky jednoho národa a národnosti. Jednoduše lze etnikum definovat jako souhrn lidí se společnou etnicitou, která je odlišná od etnicity jiných lidí. Stanovení etnicity je vlastně konstatováním, že určití lidé nebo skupiny lidí tvoří etnikum. Důležitými znaky etnika jsou ty, které příslušníci daného etnika sami považují za charakteristické, za něco, co je odlišuje od jiných etnik. Nejvýznamnějším znakem etnika je jazyk a etnická území. Ve stejném významu se používá pojem etnická skupina (Velký sociologický slovník, 1996).

Etnická skupina prezentuje historicky vzniklou skupinu lidí stejného původu, jazyka a společné materiální a duchovní kultury. Skupina je relativně stálá a jednotliví příslušníci patří převážně k výraznému typu nebo rase. Je pro ně charakteristické i konkrétní území, na kterém daná etnická skupina vznikala a po dlouhou dobu se vyvíjela. Etnická skupina může procházet určitým vývojem ekonomickým, politickým, kulturním, sociálním a jiným, které zpětně na skupinu působí a ovlivňuje ji (Vinklárík, 2004).

3.1.4. ETNICITA

Pojem etnicita označuje kulturní praktiky a názory určité skupiny lidí, díky kterým se odlišují od jiných skupin ve společnosti. Jednotlivé etnické skupiny se liší jazykem, kulturou, náboženstvím, stylem oblékání. Mají různé historické osudy a představy o společném původu, které formují etnické vědomí člověka, jeho etnickou identitu a orientaci. Je též komplexní a dynamický otevřený znakový systém vzájemně a trvale se ovlivňujících prvků, které vznikají, reprodukují se a zanikají v kultuře a ve společnosti (Giddens, 1999; Velký sociologický slovník, 1996).

3.1.5. ETNOCENTRISMUS

Etnocentrismus je tendencí poznávat, hodnotit, interpretovat všechny životní jevy z perspektivy kultury vlastního společenství. Za jediné správné, užitečné a pravdivé jsou považovány hodnoty, normy a ideje té sociální skupiny, s kterou se jedinec identifikuje. Vše, co je nesprávné a problematické, je připisováno činnosti jiných, cizích skupin. Etnocentrismus je chápán jako rys, vlastnost příslušející jedinci, jeho myšlení a činnosti. Je zřejmé, že etnocentrismus představuje významný mechanismus sociální integrace, neboť podporuje vnitřní skupinovou soudržnost, přispívá k identifikaci jednotlivce s vlastní skupinou a jejími hodnotami. Na druhé straně znesnadňuje přijetí cizích kulturních prvků a stává se zdrojem konfliktů a netolerantnosti při kontaktu s cizími skupinami. Agresivní etnocentrismus je nebezpečnou verzí. Často vystupuje v podobě vyhozeného nacionalismu, rasismu nebo náboženského fanatismu (Velký sociologický slovník, 1996).

Jiná odborná literatura definuje etnocentrismus jako přístup pozorovatele, jenž vnímá myšlenky nebo praktiky jiné kultury podle měřítek své vlastní. Etnocentrická hodnocení bývají zkreslená, protože nedokáží rozpoznat skutečné kvality jiných kultur. Etnocentrickým jedincem je ten, kdo není schopen nebo ochoten přiznat jiným kulturám jejich vlastní hodnotová měřítka (Giddens, 1999).

3.1.6. MENŠINA (minorita)

Obecně se jedná o jakoukoli skupinu lidí, která se početně nemůže rovnat jiné skupině, která tvoří v dané společnosti většinu (majoritu). Nejčastěji se v tomto smyslu mluví o menšině s národnostní, rasovou nebo náboženskou a někdy také politickou nebo

sociální příslušností obyvatel té které země. V moderní demokratické společnosti je svobodný rozvoj národnostních, náboženských a jiných menšin pokládán za jedno ze základních lidských práv. Respektování kulturních a politických práv národnostních a náboženských menšin je ukazatelem civilizační vyspělosti jednotlivých společností a států (Velký sociologický slovník, 1996).

Za sociologickou menšinu se považuje ta skupina příslušníků, která je v nevýhodě oproti ostatním většinovým skupinám a má určitý pocit skupinové solidarity či sounáležitosti. Příslušníci menšiny se sami považují za vyčleněné z většinové společnosti. Jsou částečně izolovány od společnosti jako celku, soustřeďují se v určitých čtvrtích městech nebo oblastech dané země. Příslušníci menšiny často prosazují endogamii (sňatky uvnitř skupiny), aby udrželi kulturní svébytnost. Menšinové skupiny se liší od většiny, ale míra této odlišnosti je velmi různá.

Za etnickou menšinu se považuje skupina lidí, která tvoří v dané společnosti menšinu a bývá znevýhodněna pro své fyzické nebo kulturní vlastnosti, jimiž se liší od většinové populace (Giddens, 1999).

3.1.7. CIZINEC

Cizinec není *neznámý* člověk. Významným rysem cizinců je, že jsou do určité míry *známi*. Pokud v někom vidím cizince, musím nejdříve o něm vědět řadu informací. Především je třeba, aby se čas od času bez pozvání objevil v mém zorném poli, abych ho mohl pozorovat ve své blízkosti. Cizinec je pevně usazen uvnitř světa, který obývám, ve kterém jedním a jež nehodlám opustit. Nebýt tohoto důvodu, nebyl by to cizinec, nýbrž jen jakýsi „nikdo“ (Bauman, 2000).

Cizincem se dle zákona o pobytu cizinců rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie, z jehož hlediska se tento stav posuzuje. Za cizince jsou v ČR považovány osoby s jiným než českým státním občanstvím, osoby bez státního občanství a rovněž osoby s více občanstvími, z nichž žádné není státním občanstvím ČR. Cizinec je na území státu, jehož není občanem, podřízen jeho územní výsosti, ale svým státním občanstvím zůstává vázán ke svému státu (Ilustrovaná encyklopedie A-Ž, 1995; Velký sociologický slovník, 1996).

Cizinecký zákon je právní normou, která upravuje podmínky vstupu a pobytu cizince na území České republiky, včetně jeho vycestování z území a vymezuje působnost Policie ČR, Ministerstva vnitra a Ministerstva zahraničních věcí v oblasti zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR.

Dobrovolnou repatriací se myslí dobrovolný návrat cizince do země původu nebo jiného státu (MV ČR, online).

3.1.8. UPRCHLÍK

Uprchlík je státním příslušníkem třetí země, kterému bylo přiznáno právní postavení uprchlíka, a který je oprávněn pobývat na území členského státu. V ČR je osoba, které bylo přiznáno postavení uprchlíka, označován jako azylant.

Osoba, která se nachází v obdobně nepříznivém postavení v zemi původu jako uprchlík, se nazývá vnitřně vysídlená osoba. Tato osoba však na rozdíl od uprchlíků nehledá ochranu v jiném státě, ale zůstává v zemi původu.

Země původu je zemí, jejímž je žadatel o azyl státním příslušníkem. V případě, že jde o osobu bez státní příslušnosti, je to stát jejího posledního trvalého bydliště. Tím se rozumí stát, kde osoba bez státního občanství před vstupem na naše území pobývala a vytvořila si k tomuto státu vazby trvalejší povahy (MV ČR, online).

3.2. EKONOMICKÁ AKTIVITA CIZINCŮ

3.2.1. DRUHY POVOLENÍ PRO VÝKON ZAMĚSTNÁNÍ CIZINCŮ NA ÚZEMÍ ČR

Individuálním povolením se rozumí povolení k zaměstnání cizince v pracovně právním vztahu k tuzemskému zaměstnavateli. Tuzemský zaměstnavatel je právnická nebo fyzická osoba, která je zapsaná v příslušném obchodním rejstříku nebo v jiném zákonem určeném rejstříku, příslušném seznamu nebo je vedena ve stanovené evidenci u příslušného orgánu ČR.

Kontraktem se rozumí zaměstnávání cizince u právnické osoby nebo u fyzické osoby s bydlištěm mimo území ČR, která v ČR trvale nepodniká, ale vysílá svoje zaměstnance

do ČR za účelem realizace obchodní nebo jiné smlouvy uzavřené s tuzemskou právnickou nebo fyzickou osobou (Cizinci v České republice, 2002).

3.2.2. ZAHRANIČNÍ FYZICKÁ OSOBA

Zahraniční fyzickou osobou se rozumí fyzická osoba, která nemá na území ČR trvalý pobyt, ale musí mít povolen pobyt za účelem podnikání dle zákona č. 326/1999 Sb., nejedná-li se o občana členského státu EU nebo státu, s nímž má Česká republika uzavřenu smlouvu, která toto omezení nepřipouští. Toto ustanovení se tedy vztahuje i na občany státu, který je vázán mezinárodní smlouvou sjednanou s Evropským společenstvím a na občany státu, který je vázán Smlouvou o Evropském hospodářském prostoru (Cizinci v České republice, 2002).

3.3. INTEGRACE CIZINCŮ

Integrace cizinců a rozvoj vztahů mezi komunitami je požadavkem jednoho z přirozených důsledků migrace. Jedná se o postupné začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva. Je též jevem komplexním, který má politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty. Zvyšování počtu cizinců žijících v ČR mělo za následek vytvoření konkrétních podmínek pro jejich integraci. Vláda v této souvislosti přijala dva strategické dokumenty zpracované MV a to Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR (7.7.1999) a Koncepci integrace cizinců na území ČR (11.12.2000), které specifikovaly východiska a cíle politiky integrace cizinců a rozvoje vztahů mezi komunitami, včetně opatření na podporu integrace cizinců v praxi (MV ČR, online).

3.4. POSTOJE K CIZINCŮM

3.4.1. RASISMUS

Rasismus lze definovat jako předsudek založený na sociálně významných fyzických rozdílech. Většinou se obrací vůči izolované menšině s výraznějšími rozlišovacími znaky fyzickými, jazykovými, profesionálními, náboženskými atd. Rasismus je postaven na specifickém předsudku, je to v podstatě iracionální postoj, i když má

racionální důvody. Občasné projevy rasismu mohou přerůst v systematickou rasovou diskriminaci, která spočívá v omezování práv příslušné rasy nebo etnika a může vést k *rasové segregaci* a vystupňovat se případně až v *genocidu*. Rasista je člověk přesvědčený, že jsou někteří jedinci v důsledku rasových rozdílů nadřazení nebo méněcenní a zaujímá k nim nepřátelský postoj, který může nabýt fanatických podob a může přerůst v ideologii i v systematický teror.

Za předsudky se označují názory nebo postoje jedné skupiny vůči druhé. Za diskriminaci se považuje skutečné jednání s druhými. Jde o stav, kdy jsou jedné skupině lidí upírána práva a příležitosti, jimiž disponují druzí (Giddens, 1999; Velký sociologický slovník 1996).

3.4.2. GENOCIDA

Genocida je zločin proti lidskosti, který spočívá v částečném nebo úplném vyvražďování nebo vyhánění určité skupiny lidí zejména kvůli jejich rase či etniku. Za genocidu je považován jakýkoli čin, který je páchan s úmyslem zničit, způsobit těžké tělesné nebo duševní ublížení či zavést opatření zabraňující rodit děti některé národní, etnické, rasové nebo náboženské skupině (Ilustrovaná encyklopedie A-Ž, 1995; Wikipedie, online).

3.4.3. KONFLIKT

Konfliktem rozumíme situaci, kdy dochází ke střetnutí dvou nebo více protikladných sil, tendencí, cílů, motivů, snah aj. Konflikty prožívá jak jedinec, tak pracovní skupiny a rodiny, party přátel, spolky a sdružení. Významný je počet a hloubka konfliktů. Etnickým antagonismem se myslí nepřátelství nebo konflikty mezi různými etnickými skupinami nebo komunitami (Vinklárík, 2004; Giddens, 1999).

4. Imigranti do České republiky po roce 2000

V této kapitole jsem čerpala převážně z oficiálních internetových stránek Českého statistického úřadu a odborných publikací Českého statistického úřadu z let 2000-2007, proto v této kapitole, když budu přímo citovat, půjde o další zdroje.

Česká republika patří mezi země s nízkým počtem cizinců. Jejich podíl činí 3,8% a řadí ČR na obdobnou pozici, jako má Portugalsko, Slovinsko či Malta. Nejvyšší podíl cizinců v Evropě zaujímá Lucembursko, kde cizinci představují skoro 65% obyvatelstva a velmi nízký podíl cizinců v Evropě má Slovinsko s necelým 0,5%.

Dne 1.1.2000 vešel v platnost zákon o pobytu cizinců na území ČR č. 326/1999 Sb., který zpřísnil vstupní a pobytový režim cizinců v ČR. Díky tomuto zákonu se počet cizinců v roce 2000 snížil o 30 000 osob na celkový počet 200 951 osob. Některá ustanovení tohoto zákona byla zmírněna až novelou platnou od 1.7.2001. Tato zmírnění měla za následek opětovný nárůst počtu usazených cizinců, který stále trvá. Na konci roku 2001 bylo evidováno 210 794 cizinců, na konci roku 2002 bylo evidováno 231 608 cizinců, na konci roku 2003 bylo evidováno 240 421 cizinců, na konci roku 2004 bylo evidováno 254 294 cizinců a na konci roku 2005 bylo evidováno 278 312 cizinců.

V souvislosti se vstupem ČR do EU došlo k rozšíření druhů pobytu. Jsou rozlišovány pobyty dlouhodobé a pobyty přechodné pro občany EU a jejich rodinné příslušníky. Na konci roku 2006 bylo v ČR evidováno 323 343 cizinců, z toho 139 185 cizinců s trvalým pobytem, 155 164 cizinců s pobytem dlouhodobým či přechodným, 27 107 cizinců s vízem nad 90 dnů a 1 887 cizinců s platným azylem. Dne 30.12.2007 představoval celkový počet cizinců 392 087 osob, z toho 158 018 cizinců s trvalým pobytem a 234 069 cizinců s některým z typů dlouhodobých pobytů nad 90 dní.

Mezi nejčastější důvody pobytu v ČR patří studium a praxe, podnikání na živnostenský list, účast v právnické osobě, zaměstnání, usídlení, rodinní příslušníci a sloučení rodiny, azylanti, žadatelé o azyl, humanitární statut, dočasná ochrana a osoby bez platných povolení čekající na repatriaci.

4.1. STÁTNÍ OBČANSTVÍ CIZINCŮ V ČR

Nabývání či pozbývání českého státního občanství je řešeno zákonem č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství ČR a zákonem č. 193/1999 Sb., o státním občanství některých bývalých československých státních občanů. Dle zákona č. 40/1993 Sb., se státní občanství ČR nabývá narozením, osvojením, určením otcovství, nalezením na území ČR, prohlášením a udělením. Dle zákona č. 193/1999 Sb., se státní občanství ČR nabývá prohlášením a bez podmínky předchozího pobytu pro krajany, kteří v letech 1948-1990 občanství ČR pozbyli z důvodu emigrace a propuštění ze státního svazku. Pozbytí státního občanství lze provést prohlášením občana o tom, že se vzdává českého občanství. Toto prohlášení může učinit jen ta osoba, která se zdržuje v cizině nebo má současně občanství jiného státu.

Složení cizinců z hlediska státního občanství se v posledních sedmi letech nezměnilo. Na prvních dvou místech se v posledních letech střídají Slovensko a Ukrajina a na třetí a čtvrté pozici se střídají Vietnamci a Poláci. K 31.12.2006 bylo v ČR evidováno nejvíce Ukrajinců. Jejich celkový počet dosáhl 102 594 osob, z toho 25 408 osob mělo trvalý typ pobytu a 77 186 osob mělo jiný typ pobytu. Nejvíce bylo zastoupeno mužů. Slováků bylo evidováno celkem 58 384, z toho 22 472 osob mělo trvalý pobyt a 35 912 osob mělo některý z jiných typů pobytů. Více bylo zastoupeno mužů. Vietnamců bylo evidováno 40 779 osob, z toho 30 538 osob mělo trvalý pobyt a 10 241 osob mělo jiný typ pobytu. Polského obyvatelstva bylo na konci roku evidováno 18 894 osob, z toho 11 320 osob mělo trvalý pobyt a 7 574 osob mělo jiný typ pobytu. Ruského obyvatelstva bylo evidováno celkem 18 564 osob, z toho 8 898 osob mělo trvalý pobyt a 9 666 osob mělo jiný typ pobytu.

K 30.11.2007 byli v ČR nejčastěji zastoupeni občané Ukrajiny. Celkem jich bylo evidováno 126 266 osob, z toho 31 920 osob má trvalý pobyt a 94 346 osob má některý z ostatních typů pobytů. Více je zastoupeno mužů. Slováků bylo k tomuto datu evidováno celkem 67 286, z toho 24 277 osob má trvalý pobyt a 43 009 osob má jiné typy pobytu. Více jsou zastoupeni muži. Vietnamská populace je zastoupena celkovým počtem 49 903 osob, z toho 32 586 osob má pobyt trvalý a 17 317 má jiný typ pobytu.

Občanů z Ruska bylo evidováno celkem 22 975 osob, z toho 10 752 osob má trvalý pobyt a 12 223 osob jiný typ pobytu. Pátá nejčastěji zastoupená populace z Polska má celkem 20 512 osob evidovaných v ČR, z toho 11 288 osob má zde trvalý pobyt a 9224 má jiný typ pobytu.

Ze Slovenska tradičně migrují studenti, lidé vzdělaní i lidé manuálních prací. Slováci tvoří důležitou součást kulturních a hospodářských elit české společnosti. Do ČR přicházejí dvě dosti odlišné skupiny slovenských imigrantů, kteří jsou českou společností odlišně přijímáni. Migrace Romů ze Slovenska je na rozdíl od Slováků hodnocena spíše jako nežádoucí. Slovenští Romové jsou oproti těm českým méně konformní vůči majoritní společnosti a mají horší vzdělanostní i kvalifikační složení. Důvody příchodu polských, ukrajinských a ruských imigrantů jsou převážně ekonomického původu a jejich integrace je tu bezproblémová. Příchod Vietnamců má také ekonomické kořeny. Vietnamci mají tendenci k izolaci a s Čechy udržují maximálně obchodní a pracovní vztahy (Gabal, 2002).

4.1.1. ROZMÍSTĚNÍ CIZINCŮ V JEDNOTLIVÝCH OBLASTECH V ČR

Mezi nejvíce osídlené oblasti cizinci v ČR v letech 2000-2007 patří Praha, Středočeský, Jihomoravský, Ústecký, Moravskoslezský a Plzeňský kraj. Nejvíce cizinců se v posledních sedmi letech stěhovalo do Prahy. Na konci roku 2001 bylo v Praze evidováno 17 501 Ukrajinců, 10 646 Slováků, 3 172 Vietnamců, 1 365 Poláků a 6 399 Rusáků. Na konci roku 2006 bylo v Praze evidováno celkem 103 482 cizinců, z nichž 35 620 osob byli Ukrajinci. 31.12.2007 se celkové počty cizinců evidovaných v Praze vyšplhali na 129 161 osob. Praha má nejvyšší podíl cizinců na obyvatelstvu kraje. S odstupem následoval kraj Středočeský, který v roce 2001 zaznamenal 7 833 Slováků, 7 011 Ukrajinců, 2 293 Vietnamců, 2 226 Poláků a 1 735 Rusáků. Konec roku 2006 zaznamenal v tomto kraji celkem 42 588 cizinců, z nichž nejvíce bylo Ukrajinců. Na konci roku 2007 bylo ve Středočeském kraji evidováno celkem 50 327 cizinců. Na třetí pozici se v letech 2003-2006 nacházel kraj Jihomoravský, který se v roce 2007 dostal na čtvrtou pozici a byl vystřídán krajem Ústeckým. V letech 2000-2002 byl Jihomoravský kraj na čtvrté pozici. Na konci roku 2007 bylo v tomto kraji evidováno 32 718 cizinců, z nichž nejvíce bylo opět Ukrajinců. Ústecký kraj byl v prvních čtyřech letech na páté

pozici, od roku 2004 byl na pozici čtvrté a v roce 2007 se dostal na třetí pozici s celkovým počtem 33 061 cizinců. V Ústeckém kraji je vysoký podíl Ukrajinců a Vietnamců. Moravskoslezský kraj byl do roku 2002 na pozici třetí, v roce 2003 byl na čtvrté pozici a od roku 2004 na páté pozici. Rok 2007 evidoval celkem 22 938 cizinců a největší podíl z nich tvořili Poláci. Karlovarský kraj se v letech 2000-2006 nacházel na šesté pozici. V roce 2006 bylo v tomto kraji evidováno celkem 16 075 cizinců, z nichž nejvíce bylo Vietnamců. V roce 2007 bylo v Plzeňském kraji evidováno celkem 21 172 cizinců, což bylo více než v kraji Karlovarském, a proto se kraj Plzeňský v tomto roce dostal na šesté místo. Podrobnější informace jsou uvedeny v příloze č.1.

4.2. DEMOGRAFICKÉ UDÁLOSTI A VĚKOVÁ STRUKTURA CIZINCŮ

Kapitola obsahuje informace z let 2000-2006 o počtech cizinců, kteří v ČR uzavřeli sňatky nebo se rozvedli s českými občany, dále počty cizinců narozených, zemřelých a těch, které šly na potrat. Je zde popsána také věková struktura cizinců, která je rozdělena do tří skupin.

V roce 2000 uzavřelo v ČR sňatek celkem 5313 cizinců, z toho bylo 3092 mužů cizinců, 2160 žen cizinek a zbytek sňatků tvořili muž i žena cizinci. Během let se počty uzavřených sňatků mírně snižovaly. V roce 2006 uzavřelo v ČR sňatek celkem 4566 cizinců, z nichž větší část tvořili muži cizinci. Největší počet mužů cizinců, kteří se v ČR oženili, pocházel ze Slovenska, Německa, Velké Británie, Ukrajiny a Spojených států. Největší počet žen cizinek, které se v ČR provdaly, pocházel ze Slovenska, Ukrajiny, Vietnamu, Ruska a Polska. V roce 2000 se v ČR rozvedlo celkem 1004 osob, z nichž 643 cizinců byli muži, 315 žen a zbytek rozvodů tvořili muži a ženy cizinci. Od roku 2000-2006 se počty rozvodů neustále zvyšovaly. V roce 2006 jejich počet dosáhl 1872 rozvedených cizinců, kde větší část tvořili opět muži.

V roce 2000 se v ČR narodilo 1036 živě narozených cizinců a zemřelo celkem 285 cizinců. V roce 2001 se počet živě narozených cizinců mírně zmenšil na 888 osob. V letech 2002-2006 se počty živě narozených cizinců neustále zvětšovaly. V roce 2006 jejich celkový počet tvořil 1725 osob. Počet zemřelých osob cizího původu se do roku

2003 snižoval a od roku 2004-2006 se zvyšoval. V roce 2006 zemřelo celkem 281 cizinců. Počet žen cizinek, které šly na potrat, se v průběhu 6 let snížil z celkového počtu 2476 na 2285. Konkrétní počty za jednotlivá léta jsou uvedeny v příloze č.2 a č.3.

Od roku 2000 se věková struktura cizinců velmi odlišuje od struktury obyvatel ČR. Nejvíce je vždy zastoupená produktivní složka cizinců (15-64 let). Na konci roku 2005 se přibližně 88% cizinců nacházela v produktivním věku, což je oproti obyvatelstvu ČR o 18% více. 37% cizinců v produktivním věku byli zastoupeni věkovou skupinou 20-29 let. Tuto skupinu tvořili převážně občané ze Slovenska a Ukrajiny. U občanů Vietnamu a Ruska byly v porovnání s ostatními občanstvími zaznamenávány vyšší podíly osob do 19 let. S rostoucí délkou pobytu cizinců pak postupně rostl podíl dětské složky (0-14 let). Ta byla v populaci cizinců zastoupena 9%, u české populace byla zastoupena 15%. Rozdíly jsou patrné i v kategorii postproduktivní (65 a více let), která byla u cizinců zastoupena 3% a v populaci ČR 14% osob.

4.3. EKONOMICKÁ AKTIVITA CIZINCŮ

Údaje o zaměstnanosti cizinců na území ČR vycházejí z evidence Ministerstva práce a sociálních věcí ČR a z evidence o cizincích s živnostenským oprávněním Ministerstva průmyslu a obchodu ČR.

Do 30.4.2004 se platná povolení k zaměstnání cizinců nevztahovala pouze na cizince s trvalým pobytem na území ČR. U těchto osob se jejich ekonomické aktivity zvláště nezjišťovaly. Cizinci nebo osoby bez státního občanství, kteří pracovali na území ČR, měli stejné právní postavení jako občané ČR, ale vykonávat práci mohli pouze ti, kterým bylo uděleno povolení k zaměstnání a vízum k pobytu za účelem zaměstnání. Vstupem ČR do EU dne 1.5.2004 se podmínky zaměstnávání zahraničních občanů na území ČR výrazně změnily. Občané EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinní příslušníci již nejsou podle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti považováni za cizince a mají tudíž stejné právní postavení jako občané ČR a volný přístup na trh práce. Ostatní cizinci mohou vykonávat práci v ČR za podmínek stanovených před vstupem ČR do EU, pokud zákon o zaměstnanosti nestanoví jinak. Mezi ekonomicky aktivní cizince jsou řazeni cizinci evidovaní úřady práce a cizinci s živnostenským oprávněním.

4.3.1. CIZINCI EVIDOVANÍ ÚŘADY PRÁCE

Pokud má zaměstnavatel volná pracovní místa, která nemůže jinak obsadit, může toto místo obsadit cizincem, který dostane povolení k výkonu práce na území ČR. Povolení se vydává i cizincům, kteří budou sezónními zaměstnanci na dobu šesti měsíců v kalendářním roce. Povolení k zaměstnání bez ohledu na situaci na trhu práce se vydává cizinci:

- který vykonává v ČR soustavnou vzdělávací nebo vědeckou činnost,
- který je duchovním církve registrované v ČR nebo náboženské společnosti,
- kterému bylo uděleno vízum nebo povolení k dlouhodobému pobytu,
- který je žadatelem o udělení azylu nebo mu bylo uděleno vízum za účelem strpění pobytu podle zákona o azylu, nejdříve však po uplynutí 12 měsíců ode dne podání žádosti o udělení azylu,
- který je zaměstnaný na časově vymezené období za účelem zvyšování svých dovedností a kvalifikace ve zvoleném zaměstnání, na dobu nejdéle jednoho roku, které může být prodlouženo na dobu potřebnou k získání odborné kvalifikace,
- do věku 26 let, který je zaměstnaný příležitostnými a časově omezenými pracemi v rámci výměny mezi školami nebo v rámci programů pro mládež,
- o němž to stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, k jejíž ratifikaci dal Parlament ČR souhlas a jíž je Česká republika vázána;
- který vykonává práci na území ČR na základě svého zvolení nebo jmenování do funkce.

V těchto případech se jedná o volná pracovní místa, na jejichž obsazení nepotřebuje zaměstnavatel povolení k získávání zaměstnanců ze zahraničí.

Údaje o vydaných povoleních k zaměstnání vycházejí z evidence jednotlivých úřadů práce, které v souladu se zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, rozhodují v rámci správního řízení o vydání nebo odnětí povolení k zaměstnání.

Povolení k zaměstnání se nevyžaduje u cizince:

- který je členem záchranné jednotky a poskytuje pomoc na základě mezistátní dohody o vzájemné pomoci při odstraňování následků havárií a živelných pohrom a v případě humanitární pomoci;
- zaměstnaného v mezinárodní hromadné dopravě, pokud je k výkonu práce na území ČR vyslán svým zahraničním zaměstnavatelem;
- akreditovaného v oblasti sdělovacích prostředků,
- který je vojenským nebo civilním personálem ozbrojených sil vysílajícího státu podle zvláštního zákona,

V následujících případech je zaměstnavatel nebo právnická nebo fyzická osoba, ke které byl cizinec svým zaměstnavatelem vyslán na základě smlouvy k výkonu práce, povinen písemně informovat o této skutečnosti příslušný úřad práce nejpozději v den nástupu tohoto cizince k výkonu práce. Opět jsou při tom specifikovány podmínky, kterých cizinců a za jakých podmínek se to týká.

Povolení k zaměstnání nelze vydat cizinci:

- který v ČR požádal o udělení azylu, a to po dobu 12 měsíců ode dne podání žádosti o udělení azylu,
- který nespĺňuje některou z podmínek stanovených zákonem o zaměstnanosti pro vydání povolení k zaměstnání.

Druhem povolení k zaměstnání je buď *Individuální povolení* nebo *Kontrakt*. Oba termíny jsou vysvětleny v kapitole "Cizinci" a Češi.

4.3.2. CIZINCI S ŽIVNOSTENSKÝM OPRÁVNĚNÍM

Podle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání ve znění pozdějších předpisů, mohou na území České republiky podnikat i cizinci stejně jako občané ČR, pokud splní určité podmínky dané tímto zákonem a souvisejícími předpisy. Cizinci mohou na území ČR zakládat právnické osoby, a nebo podnikat v rámci živnostenského zákona jako zahraniční fyzické osoby, kterým vzniká živnostenské oprávnění zápisem do obchodního rejstříku. Ostatním cizincům vzniká živnostenské oprávnění dnem nabytí právní moci rozhodnutí o udělení koncese. Výjimku z povinného zápisu do

obchodního rejstříku tvoří cizinci ze Švýcarska, kteří nejsou členem ani EU, ani členem EHP.

4.3.3. VÝVOJ POČTU EKONOMICKY AKTIVNÍCH CIZINCŮ V ČR V LETECH 2000-2007

V letech 2000 až 2003 se počty ekonomicky aktivních cizinců příliš neměnily. V ČR bylo v těchto letech evidováno mezi 160 až 170 tisíci cizinců. Počet cizinců evidovaných ÚP se v těchto letech pohyboval mezi 101-106 tisíci osob. V roce 2002 se počty cizinců-živnostníků díky novele živnostenského zákona z roku 1999 snížily přibližně o 3500 osob. Došlo ke zpřísnění podmínek pro získání dlouhodobého víza za účelem podnikání. Mezi roky 2004 a 2005 došlo k nárůstu ekonomicky aktivních cizinců o více než 45 tisíc osob. Vzestup se týkal především cizinců zapsaných na úřadě práce a souvisel se zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Cizinců evidovaných ÚP bylo v roce 2004 108 tisíc osob. 1.5.2004 vstoupila v platnost další novela živnostenského zákona, která zmírnila podmínky pro získání živnostenského oprávnění především mezi občany EU a ČR. Úprava však přinesla jen mírný nárůst počtu cizinců s živnostenským oprávněním mezi roky 2004 a 2005.

Na konci roku 2005 bylo evidováno celkem 218 982 ekonomicky aktivních cizinců. Cizinců evidovaných úřady práce bylo 152 tisíc osob, z nichž nejvíce jich bylo ukrajinského a slovenského občanství.

Na konci roku 2006 bylo celkem evidováno 250 797 ekonomicky aktivních cizinců, z nichž bylo 185 075 osob registrovaných na úřadě práce a 65 722 osob mělo platné živnostenské oprávnění. Největší podíl tvořily osoby ze Slovenska, Ukrajiny a Vietnamu a nejvíce cizinců pracovalo v hlavním městě Praha, ve Středočeském kraji a v kraji Jihomoravském. Odlišnosti mezi kraji se projevovaly i v zastoupení jednotlivých typů ekonomické činnosti. Největší podíl živnostníků pracovalo v kraji Karlovarském a Ústeckém a naopak v ostatních krajích byla patrná dominance cizinců evidovaných úřady práce.

K 30.11.2007 MPSV ČR – Správa služeb zaměstnanosti, respektive úřady práce evidovaly v ČR 239 373 cizinců. 43% z celkového počtu tvořili občané ze Slovenska, 25% tvořili občané z Ukrajiny a 10% tvořili občané z Polska.

Nejvíce cizinců evidovaných ÚP bylo zaměstnáno především ve zpracovatelském průmyslu, stavebnictví a v činnostech v oblasti nemovitostí a pronájmu. Přibližně třetina všech cizinců evidovaných ÚP pracovala jako řemeslníci, kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé a opraváři. Čtvrtina z nich pracovala jako nekvalifikovaní pracovníci a asi 15% z nich obsluhovali stroje a zařízení. Největší podíl podnikajících cizinců pracoval v oblasti obchodu, spotřebního zboží a oprav motorových vozidel. Další část podnikala ve stavebnictví, nemovitostech a pronájmu a podnikatelských činnostech.

Největší procento nezaměstnaných občanů ČR tvoří Romové. Za hlavní příčiny vysoké romské nezaměstnanosti považují odborníci z úřadu práce a sociálních odborů menší schopnost Romů přizpůsobit se požadavkům na trhu práce, jejich nízkou nebo žádnou kvalifikaci a nedostatek pracovních příležitostí pro tento typ uchazečů, demotivující systém sociálních dávek a neochotu zaměstnavatelů, která vyplývá částečně z jejich předsudků, ale i z jejich špatných zkušeností. Většina Romů v ČR pracuje v nekvalifikovaných povoláních a často se jedná o sezónní práce (Možný, 2002).

5. Proces integrace imigrantů v České republice

Problematika, která se zabývá integrací cizích státních příslušníků, je ve většině států EU a tedy i ČR starým a dlouhodobým tématem. Evropa se v posledních letech potýká s nárůstem a důsledky mezinárodní migrace. Malé i velké programy integrace cizinců jsou součástí imigrační či migrační politiky a reagují na pohyby obyvatelstva z evropských a mimoevropských zemí, jejichž hospodářský a sociální rozvoj nebo politické poměry neodpovídají situaci předních ekonomicky vyspělých zemí západní Evropy. Společným cílem je překonat obvyklý rozdíl v ekonomických, sociálních, kulturních, politických a také etnických charakteristikách obyvatelstva jednotlivých států. Hlavním důvodem pro integraci je společně rovná šance všem obyvatelům státu a respekt k nejzákladnějším lidským nebo základním potřebám, jako je právo na rovnost bez ohledu na barvu pleti, původ, jazyk či náboženství. Proces integrace by měl vést k začlenění cizinců do české společnosti. Vyžaduje jejich ochotu přijmout nová pravidla hry, a zároveň musí být na straně země, ve které chtějí žít, vytvořeny podmínky, které jim proces integrace umožní.

Cizinci se na území ČR setkávají s řadou problémů, jako je neznalost jazyka či neznalost místních pravidel a v případě problému často nevědí, na koho se obrátit. Stává se, že nemohou dosáhnout uznání ve své kvalifikaci a nalézt odpovídající uplatnění. Aby byl proces integrace úspěšný, je nezbytná spolupráce většiny společností. Předsudky a uzavřenost vůči cizincům pramení především z neznalosti kultur, zvyků a náboženství nově příchozích. Existuje řada programů a organizací, které se jim v tom snaží pomoci a postupně odstraňovat jejich handicap. Postoj české veřejnosti vůči cizincům je postupně vstřícnější, lidé si totiž uvědomují, že to nejsou jen "Oni", kdo přicházejí žít sem, ale že jsme to dnes i "My", kdo odcházíme žít do zahraničí, kde se rázem stáváme cizinci (MV ČR, online; COM, online).

V souvislosti s vytvořením konkrétních podmínek pro integraci cizinců vláda ČR přijala dokumenty zpracované Ministerstvem vnitra – Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR a Koncepce integrace cizinců na území ČR.

5.1. HLAVNÍ DOKUMENTY PRO INTEGRACI CIZINCŮ NA ÚZEMÍ ČR

5.1.1. ZÁSADY KONCEPCE INTEGRACE CIZINCŮ NA ÚZEMÍ ČR

Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR byly přijaty usnesením vlády ČR ze dne 7. července roku 1999 a jsou obecným výchozím dokumentem pro postupné budování cílené politiky vlády ČR v oblasti integrace cizinců a pro přípravu Koncepce integrace cizinců na území ČR. V souvislosti s přípravou a zpracováním Zásad koncepce integrace cizinců na území ČR bylo nejprve třeba zapojit všechny příslušné orgány a instituce, které by se měly podporou integrace cizinců zabývat a navázat mezinárodní spolupráci v dané oblasti. Ministerstvo vnitra v této souvislosti zorganizovalo několik akcí k naplnění tohoto cíle:

- *Národní kulatý stůl na téma vztahy mezi komunitami a integrace cizinců*

Projekt se uskutečnil v únoru roku 1998 v Praze a byl podporován Radou Evropy s cílem zajistit a postupně sjednotit vztahy mezi komunitami ve všech jejích členských státech a přivést ke společnému diskusnímu stolu všechny ty, kteří se na řešení situace v oblasti integrace cizinců a vztahů mezi komunitami v dané zemi podílejí.

- *Kulaté stoly na téma vztahy mezi komunitami a integrace cizinců ve vybraných okresech*

Cílem těchto jednání, která byla podporována MV, bylo zjistit a upřesnit situaci v oblasti vztahů mezi komunitami a integrace cizinců. Jednání proběhla v Mladé Boleslavi (1998), Karviné (1999), České Lípě (1999) a v Brně (1999). Mezi nejčastěji diskutovaná témata patřila zejména problematika trvale a dlouhodobě usedlých cizinců, vzdělávání, kvalifikace, zaměstnávání a podnikání cizinců, spolupráce vládních a nevládních organizací v oblasti integrace cizinců a postoj veřejnosti k cizincům.

- *Seminar on Strategies of Implementing Integration Policies*

V květnu roku 1999 byl MV v Praze uspořádán mezinárodní seminář. Na jeho přípravě se podílela Rada Evropy a oddělení integrace cizinců odboru azylové a migrační politiky MV. Cílem semináře bylo zprostředkovat výměnu zkušeností s přípravou a realizací integračních projektů ve vztahu k cizincům ve vybraných západoevropských

a východoevropských zemích. Seminář se stal pro MV jedním z důležitých kroků při přípravě Zásad koncepce integrace cizinců na území ČR (MV ČR, online).

5.1.2. KONCEPCE INTEGRACE CIZINCŮ NA ÚZEMÍ ČR

Koncepce integrace cizinců na území ČR byla přijata usnesením vlády ČR ze dne 11. prosince roku 2000. Vychází ze Zásad koncepce integrace cizinců na území ČR, vnitrostátní právní úpravy postavení cizinců v jednotlivých oblastech integrace cizinců a z mezinárodních dokumentů v dané oblasti. Upřesňuje opatření na podporu integrace cizinců, určuje cílovou skupinu, k níž tato opatření směřují, formuluje možnosti, požadavky a úkoly cíleného působení příslušných ministerstev a dalších příslušných orgánů i institucí v oblasti podpory integrace cizinců na území ČR.

- *Cíle Koncepce integrace cizinců na území ČR:*
 - přiblížit postavení legálně a dlouhodobě usazených cizinců právnímu postavení občanů ČR, důsledná a systematická ochrana přístupu cizinců k základním lidským právům a svobodám;
 - uplatňovat princip rovného přístupu a rovné příležitosti pro cizince;
 - usměrnit průběh procesu integrace dlouhodobě a legálně usazených cizinců, vytvořením podmínek pro integraci a ovlivněním vztahu občanů a cizinců;
 - vytvořit základní organizační, koordinační, administrativní a ekonomické podmínky pro dlouhodobou realizaci Zásad koncepce integrace cizinců na území ČR zainteresovanými orgány a institucemi a pro rozvoj jejich vzájemné spolupráce ve všech oblastech a souvislostech, v praktické i výzkumné rovině;
 - podpořit boj proti nelegální migraci a ostatním nelegálním aktivitám a snižovat bezpečnostní rizika spojená s imigrací a integrací (MV ČR, online).

5.2. ŠKOLSTVÍ A ZDRAVOTNICTVÍ PRO CIZINCE

5.2.1. SYSTÉM ŠKOLSTVÍ

Cizinci v ČR mají stejná práva a povinnosti v oblasti vzdělávání jako občané ČR a mají dle Listiny základních práv a svobod právo na vzdělávání. Základními právními předpisy, které upravují vzdělávání, jsou zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách. Občanům EU se přisuzují stejná práva jako občanům ČR. Cizincům ze třetích zemí je umožněno studovat v případě, že prokáží řediteli školy oprávněnost pobývat na území ČR. Cizincům je poskytováno bezplatné vzdělávání v základních, speciálních a středních školách. Studují za stejných podmínek jako občané ČR. Škola má za povinnost žáka – cizince doučovat českému jazyku mimořádnou formou studia. Cizincům je stanovena stejná finanční úhrada jako občanům ČR na realizaci ústavní a ochranné výchovy, nebo při vzdělávání se na vyšších odborných školách. Veřejné a státní vysoké školy poskytují vzdělání zdarma, na soukromých školách se platí školné v různé výši. Znalost českého jazyka, která je nezbytná pro vzdělávání v daném oboru vzdělání, si škola ověří rozhovorem. Cizinci, kteří chtějí studovat na veřejných vysokých školách v ČR v jiném než českém jazyce, si musejí své studium hradit z vlastních prostředků.

Mezi další formy vzdělávání patří jazykové kurzy, kurzy češtiny a vzdělávání dospělých. Existuje řada škol a agentur, které nabízejí nejrůznější formy výuky jazyka. Cena jednotlivých kurzů se liší v závislosti na délce a intenzitě studia. Kurzy českého jazyka pro cizince pořádají jazykové školy a jazykové agentury a některé jsou zakončeny zkouškou. Vybrané jazykové školy nabízí státní jazykovou zkoušku z českého jazyka pro cizince včetně přípravného kurzu. Výuku českého jazyka podporuje většina vysokých škol i ústřední orgány státní správy v rámci programů integrace dlouhodobě a legálně usazených cizinců v ČR. Bezplatné kurzy českého jazyka se získají i u nevládních organizací, které působí v oblasti integrace cizinců (Informační publikace pro cizince: Česká republika, 2007).

Ve školním roce 2006/2007 navštívilo školy v ČR celkem 45 987 dětí, žáků a studentů – cizinců. Více než polovinu z nich tvořili studenti vysokých škol a více než čtvrtinu tvořili žáci základních škol. Většina dětí - cizinců, které v minulém roce navštěvovaly mateřské a základní školy, pocházely z Vietnamu a Ukrajiny. Vyššího počtu dosahovaly i děti ze Slovenska a Ruska. Na středních školách bylo nejčastějším státním občanstvím vietnamské a ukrajinské. Na vyšších odborných školách loni studovalo celkem 304 cizinců, z nichž největší část tvořily Slováci. Na vysokých školách studuje nejvíce cizinců. Možnost studovat na vysokých školách v ČR využívají zejména studenti ze Slovenska, Ruska, Ukrajiny, Vietnamu a Velké Británie. Cizinci studují především v bakalářských a magisterských studijních programech prezenční formou (ČSÚ, online).

5.2.2. SYSTÉM ZDRAVOTNICTVÍ A ZDRAVOTNÍ POJIŠTĚNÍ CIZINCŮ

Dle Listiny základních práv a svobod má každý právo na ochranu zdraví. Zdravotní péče se poskytuje na základě zdravotního pojištění. V případě, že osoba není účastna zdravotního pojištění nebo se jedná o zdravotní péči, která není hrazena ze zdravotní pojišťovny, poskytuje se zdravotní péče za úhradu. Zdravotní péče je poskytována podle zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu. V ČR existují dva typy zdravotního pojištění. První z nich je *veřejné zdravotní pojištění*, které vzniká ze zákona cizincům s trvalým pobytem, azylantům, cizincům, kteří jsou zaměstnanci zaměstnavatele, který má sídlo na území ČR a příslušníkům třetích států, kteří legálně pobývají na území členského státu EU. Cizinec, účastník systému veřejného zdravotního pojištění, má stejná práva, ale i povinnosti, jako každý jiný český pojištěnec. Druhým typem zdravotního pojištění je *smluvní zdravotní pojištění*, které se týká cizinců, kteří nesplňují podmínky pro účast na veřejném zdravotním pojištění. S ohledem na rozsah péče hrazené z pojištění se uzavírá buď krátkodobé, nebo dlouhodobé smluvní zdravotní pojištění. Krátkodobé smluvní zdravotní pojištění je vhodné při pobytu do 365 dnů. Dlouhodobé smluvní zdravotní pojištění je vhodné pro osoby, které se v ČR zdržují po dobu alespoň šesti měsíců a nejsou starší 70 let. Pojištění se uzavírá na dobu 6 až 24 měsíců, a to vždy na celé měsíce. Na území ČR je též poskytována zdravotní péče cizím státním příslušníkům na základě mezinárodních smluv, kdy tuto péči hradí Ministerstvo

zdravotnictví ČR a smlouvy o sociálním zabezpečení. Jedná se o nutnou a neodkladnou zdravotní péči.

Se systémem poskytování zdravotní péče v ČR souvisí také ochrana a podpora veřejného zdraví. Práva a povinnosti v této oblasti upravuje zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví. Tento zákon zahrnuje např. opatření k zabránění šíření infekčních a hromadně se vyskytujících onemocnění (Informační publikace pro cizince: Česká republika, 2007).

5.3. SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ, BYDLENÍ A RODINA CIZINCŮ

5.3.1. SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

Cizinci jsou v případě potřeby zabezpečeny systémy, které tvoří vzájemně provázaný a doplňující se celek. Jedná se o následující systémy:

1. organizace a správa sociálního zabezpečení,
2. sociální pojištění,
3. životní minimum,
4. státní sociální podpora,
5. sociální péče

(Informační publikace pro cizince: Česká republika, 2007).

5.3.2. BYDLENÍ

Podmínky nabývání nemovitostí cizinci v ČR upravuje devizový zákon č. 219/1995 Sb., v platném znění. Dle tohoto zákona mohou domy nebo byty nabývat fyzické osoby s trvalým pobytem na území ČR nebo právnické osoby se sídlem na území ČR. Další možností bydlení je bydlení v nájmu. To je dostupnější širšímu okruhu osob. Nájem vzniká na základě nájemní smlouvy mezi pronajímatelem a nájemcem. Při ztrátě bydlení je možné obrátit se na některé charitativní organizace, které jsou zastoupené po celém území ČR a mimo jiné provozují také charitativní ubytovny (azylové domy). Všechny tyto ubytovny poskytují ubytování jen na přechodnou dobu (Informační publikace pro cizince: Česká republika, 2007).

5.3.3. RODINA

Rodinné vztahy cizích státních příslušníků se mohou řídit jiným než českým právním řádem. Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním stanoví, kterým právním řádem se řídí rodinné vztahy cizích státních příslušníků. Z tohoto zákona vyplývají mimo jiné následující skutečnosti:

- způsobilost osoby uzavřít manželství, jakož i podmínky jeho platnosti se řídí právem státu, jehož je tato osoba příslušníkem,
- forma uzavření manželství se řídí právem místa, kde se manželství uzavírá; *před uzavřením manželství je cizinec povinen předložit matričnímu úřadu potvrzení o oprávněnosti pobytu pro účely uzavření sňatku, které je vydané oddělením cizinecké policie,*
- osobní a majetkové vztahy manželů se řídí právem státu, jehož jsou příslušníky; jsou-li manželé příslušníky různých států, řídí se vztahy právem českým,
- zrušení manželství rozvodem se řídí právním řádem státu, jehož občany jsou manželé v době zahájení řízení; jsou-li manželé příslušníky různých států, řídí se zrušení manželství rozvodem právním řádem českým; jestliže by bylo třeba použít cizího právního řádu, který by zrušení manželství rozvodem nedovoloval, anebo jen za okolností mimořádně tíživých, avšak manželé nebo alespoň jeden z nich žije v České republice delší dobu, použije se práva českého,
- vztahy mezi rodiči a dětmi včetně výchovy a výživy se řídí právem státu, jehož příslušníkem je dítě; žije-li dítě v České republice, mohou být tyto vztahy posuzovány podle práva českého, je-li to v zájmu dítěte.

Ustanovení tohoto zákona se použije, jen pokud nestanoví něco jiného mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána (Informační publikace pro cizince: Česká republika, 2007).

5.4. NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE PODPORUJÍCÍ INTEGRACI CIZINCŮ V ČR

5.4.1. CENTRUM PRO INTEGRACI CIZINCŮ (CIC)

CIC je občanské sdružení, které poskytuje především poradenství azylantům a cizincům s dlouhodobým či trvalým pobytem na území ČR, zejména znevýhodněným zdravotním stavem a věkem. CIC bylo založeno roku 2003. V současné době působí na celém území Čech a v kraji Vysočina. Snaží se ovlivňovat celkové společenské a legislativní prostředí tak, aby bylo pro imigranty přístupnější a podporovalo jejich společenskou participaci a integraci. Má též snahu zlepšovat, rozšiřovat a inovovat jimi poskytované služby (CIC, online).

5.4.2. CENTRUM PRO OTÁZKY MIGRACE (COM)

COM zaměřuje svou činnost na právní a sociální poradenství související s migrací, zejména na bezplatné individuální poradenství cizincům v nouzi. Věnuje se individuálnímu poradenství cizincům a také dalším aktivitám, které podporují začlenění cizinců do společnosti jako jsou výtvarné skupiny, besedy, multietnická setkání a další akce pro veřejnost. Zabývá se i problematikou azylového řízení, dočasné ochrany a slučování rodin. Jednou z hlavních aktivit centra je individuální sociální poradenství. Klientům jsou zprostředkovány vhodné vzdělávací kurzy a rekvalifikační kurzy. Dále se řeší zabezpečení zdravotního pojištění, vystavení rodných čísel a další problémy, které souvisí se sociální problematikou. Poradenství poskytuje v pražské kanceláři i v Pobytových střediscích Ministerstva vnitra ČR (COM, online).

5.4.3. ČESKÁ KATOLICKÁ CHARITA

Pracovníci Sdružení Česká katolická charita pomáhají cizincům na území České republiky, kteří se ocitli v obtížné životní situaci. Do této skupiny patří lidé na cestách, migranti a uprchlíci, které z jejich původní vlasti vyhnaly válečné konflikty, pronásledování nebo chudoba. Mezi aktivity Charity patří provoz humanitárních skladů na hranicích, šatníky v azylových zařízeních, poradny pro cizince, realizace volno časových aktivit a podobně (Česká katolická charita, online).

5.4.4. ORGANIZACE PRO POMOC UPRCHLÍKŮM (OPU)

OPU je nevládní neziskovou organizací, která se zabývá právní, sociální a psychologickou pomocí uprchlíkům a ostatním cizincům na území ČR. Pomáhá těm, kteří jsou ve své vlasti pronásledováni z důvodu politického, etnického, náboženského, rasového a nebo kvůli své příslušnosti k určité sociální skupině. OPU při své práci věnuje zvýšenou pozornost ohroženým skupinám mezi uprchlíky, tj. dětem, ženám ve zranitelném postavení, osobám nemocným a postiženým. OPU pravidelně navštěvuje azylová zařízení a zařízení pro zajištění cizinců v ČR a pomáhá žadatelům o azyl v řešení jejich právních a jiných problémů (OPU, online).

5.4.5. PORADNA PRO INTEGRACI (PPI)

PPI je občanské sdružení, které vzniklo roku 1997. Je nevládní neziskovou organizací zabývající se pomocí osobám, jimž byl přiznán status uprchlíka a cizincům s dlouhodobým a trvalým pobytem na území České republiky. Smyslem činnosti organizace je hájit lidská práva lidí s uděleným azylem i ostatních cizinců v České republice a pomoci jim tak, aby se stali rovnocennými členy naší společnosti. Všechny služby, které jsou klientům poskytovány zdarma, slouží k jejich začlenění do komunity obcí. Snahou je podporovat samostatnost klientů a přispívat k rozvoji jejich schopností a vědomostí při řešení nejrůznějších situací. PPI se navíc snaží zlepšovat povědomí veřejnosti o problematice azylantů a cizinců a zmenšovat případné xenofobní postoje českých občanů. PPI během své existence zrealizovala řadu projektů věnovaných všem aspektům integrace cizinců do společnosti, které byly financovány vládou České republiky, vybranými obcemi a ze zdrojů Evropské unie, OSN, zahraničních vlád nebo velvyslanectví (PPI, online).

5.4.6. SDRUŽENÍ OBČANŮ ZABÝVAJÍCÍCH SE EMIGRANTY (SOZE)

SOZE je nevládní nezisková organizace, která vznikla s příchodem první vlny uprchlíků do Československa v roce 1990. Jejím posláním je poskytovat pomoc uprchlíkům a cizincům, přicházejícím do České republiky. Tato pomoc spočívá v bezplatném právním, sociálním a psychologickém poradenství, v realizaci volnočasových a vzdělávacích programů a v komplexní sociálně právní asistenci dlouhodobě usazeným cizincům v náročném procesu integrace do majoritní společnosti.

SOZE je snaží odbourávat u českých občanů projevy nedůvěry, nesnášenlivosti a xenofobie a posilovat ve veřejnosti vědomí lidských práv prostřednictvím výstav, seminářů, informačních přednášek a národních kulturních večerů (SOZE, online).

5.4.7. PORADNA PRO UPRCHLÍKY (PPU)

PPU poskytuje právní, sociální a psychologickou pomoc těm osobám, které z různých příčin musely opustit zemi svého původu a žádají ochranu na území České republiky. Pracovníci PPU působí v pražské kanceláři a v pobytových střediscích a zařízeních pro zajištění cizinců Ministerstva vnitra ČR (Informační publikace pro cizince: Česká republika, 2007).

5.4.8. ASOCIACE UPRCHLÍKŮ ČESKÉ REPUBLIKY (AUČR)

Jedná se o nevládní, neziskovou organizaci cizích státních příslušníků, kteří se věnují integraci uprchlíků do české společnosti (Informační publikace pro cizince: Česká republika, 2007).

6. Empirická část – Postoje Čechů k cizincům

V této části práce se budu zajímat o výsledky výzkumů, které se týkají cizinců v ČR. Půjde zejména o veřejné mínění české populace a jejich postoje a názory na imigranty (minoritní společnost) v ČR. Tato kapitola je založena na dostupných výzkumech, které v průběhu let zpracoval Sociologický ústav Akademie věd České republiky a pro starší roky jsem použila výzkumy zpracované firmou Galal, A&C. Cílem bude zachytit, jak se vyvíjí postoje české společnosti k etnickým menšinám a zda se poměry mezi nimi vyvíjejí směrem k otevřené nebo xenofobní a uzavřené společnosti.

Tato část práce by měla podat odpovědi na otázky typu: Jak Česká společnost vnímá cizince na svém území? Jaké názory zaujímají Češi k cizincům? Jaké jsou hlavní přínosy a hlavní problémy spjaté s usídlenými cizinci? Představují cizinci, kteří žijí na území ČR, problém? Jak by se cizinci měli v ČR chovat? Jaký vztah mají Češi k jednotlivým národnostem?

K sekundární analýze dat použiji tyto jednotlivé výzkumy:

- a) Etnické vztahy v české společnosti; Firma Galal, A&C; 1994; 985 respondentů (18 let a starší)
- b) Národní identita; Sociologický ústav Československé akademie věd; 1995; 1111 respondentů (16-75 let)
- c) Etnické vztahy v české společnosti; Firma Galal, A&C; 1996; 1433 respondentů (18 let a starší)
- d) V9702; IVVM; 1997; 1137 respondentů; (15 let a starší)
- e) V0105; Sociologický ústav AV ČR - CVVM; 2001; 1014 respondentů (15 let a starší)
- f) Druhý evropský srovnávací výzkum možných účinků populační politiky; Sociologický ústav AV ČR - CVVM; 2001; 1094 respondentů (18-75 let)
- g) Národní identita; Sociologický ústav AV ČR - CVVM; 2003; 1276 respondentů (18 let a více)
- h) Naše společnost; Sociologický ústav AV ČR - CVVM; květen 2003; 1048 respondentů (15 a více let)

- i) Naše společnost; Sociologický ústav AV ČR - CVVM; únor 2005; 1083 respondentů (15 a více let)
- j) Naše společnost; Sociologický ústav AV ČR - CVVM; prosinec 2006; 1119 respondentů (15 a více let)
- k) Naše společnost; Sociologický ústav AV ČR - CVVM; květen 2007; 1132 respondentů (15 a více let)

Všechna uvedená šetření byla provedena technikou standardizovaných rozhovorů.

6.1.VNÍMÁNÍ CIZINCŮ DLE MNOŽSTVÍ

- **Rostoucí počet žijících a přicházejících cizinců považujete za (v %):**

Názory	1994	1996
velmi příznivé	1	1
spíše příznivé	15	13
spíše nepříznivé	58	57
velmi nepříznivé	19	24
chybí údaj	7	5
celkem	100	100

Pozn.: Zdroj Gabal, výzkum Etnické vztahy v české společnosti.

Z údajů jasně vyplývá, že většina Čechů považuje rostoucí počet přicházejících cizinců za nepříznivý. V roce 1994 se k tomuto stanovisku hlásilo necelých osmdesát procent obyvatel, v roce 1996 to bylo o čtyři procenta více. Pouze jedno procento obyvatel považovalo v obou letech rostoucí počet přicházející cizinců za velmi příznivý a přibližně 1/7 za spíše příznivý. Lze konstatovat, že se během dvou let snížil počet obyvatel, kteří hodnotí příznivě rostoucí počet přicházejících cizinců a naopak se zvýšil počet těch, kteří to hodnotí za nepříznivé.

- **Současný počet přistěhovalců v ČR by se měl (v %):**

hodně zvýšit	0.3
trochu zvýšit	1.9
stejný	21.2
trochu snížit	25.7
hodně snížit	39.8
neumí vybrat	11
neodpověděl/a	0.1
celkem	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Národní identita 1995.

Češi zaujímají zcela jasné postoje týkající se počtu cizinců v ČR. Pouhá dvě procenta respondentů souhlasila s nárůstem počtu cizinců a přes šedesát procent respondentů by chtělo, aby se počet cizinců snížil.

➤ **Jaký je váš názor na počet cizinců (v %):**

Příliš mnoho	66.9
Příliš málo	2.5
Ani mnoho, ani málo	30.6
celkem	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Druhý evropský srovnávací výzkum možných účinků populační politiky.

Z výsledků je zřejmé, že větší část respondentů se domnívá, že je v ČR velké množství cizinců. Menší část Čechů odpovědělo, že tu žije přiměřený počet cizinců a minimální počet Čechů se domnívá, že jich je málo.

➤ **Současný počet přistěhovalců v ČR by se měl (v %):**

hodně zvýšit	0.3
trochu zvýšit	1.9
stejný	21.2
trochu snížit	25.7
hodně snížit	39.8
neumí vybrat	11
celkem	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Národní identita 2003.

Minimální počet dotázaných by chtěl, aby se počet cizinců zvětšoval. Větší část si myslí, že by se počet cizinců neměl ani zvyšovat ani snižovat. Nejvíce respondentů je toho názoru, aby se počet cizinců v ČR snížil (přes 60%).

➤ **Počet cizinců žijících v ČR je (v %):**

vysoký	50
ani vysoký, ani nízký	33
nízký	3
neví	14
celkem	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Naše společnost 2007.

Polovina respondentů se domnívá, že počet cizinců žijících v ČR je vysoký, podle třetiny dotázaných není ani vysoký ani nízký a pouhá tři procenta oslovených si myslí, že je počet cizinců žijících v současnosti v ČR nízký.

6.2. VNÍMÁNÍ CIZINCŮ DLE NÁRODNOSTI

- **Jaká národnost by vám vadila ve vašem sousedství (v % z povoleného výběru více odpovědí):**

	1994	1996		1994	1996
Slováci	10	9	Poláci	39	30
Američané	11	9	občané býv. Jugoslávie	50	45
Francouzi	11	8	lidé černé pleti	53	52
Židé	15	12	Rusové, Ukrajinci	61	59
Češi-jihní Afrika	15	14	Vietnamci, Číňané	69	73
Češi-Volyně, Kazachstán	17	11	Libanonci, Egypťané	68	68
Němci	23	28	Romové	86	87

Pozn.: Zdroj Gabal, výzkum Etnické vztahy v české společnosti.

Z výsledků je patrné, že Čechům nejméně vadí Slováci a Američané a nejvíce jim vadí Romové a cizinci arabského původu. U většiny národností je zřejmé mírné otevírání českého prostředí a určitý pokles "xenofobie" v průběhu dvou let. Jsou tu však i jevy opačné. Dochází k mírnému zhoršení přijatelnosti Němců (o 5%), dále pak je to pokles přijatelnosti Asiátů a Romů.

- **Řekněte mi, prosím, nakolik jsou Vám sympatičtí lidé následujících národností (na stupnici 1 - velmi sympatičtí až 5 – velmi nesympatičtí) v %:**

	1	2	3	4	5	neumí vybrat	neodpověděl/a	celkem
Američané	12.6	31.9	34.2	11	5.3	5	0	100
Vietnamci	2.9	11.8	36.6	28.4	17.1	3.1	0.1	100
Poláci	11.4	43	31.9	8.7	2	3	0	100
Slováci	41.2	35.7	16.6	3.4	0.8	2.3	0	100
Rakušané	14.7	38.9	31.3	8.9	2.9	3.3	0	100
Ukrajinci	3.4	12.3	32.1	32	17.3	2.9	0	100
Němci	8.8	26.3	37.9	17.5	6.9	2.6	0	100
Číňané	3.3	12.7	36.9	27.9	12.3	6.8	0.1	100
Izraelci	4.2	16.6	36.3	21.6	13.7	7.6	0	100
Francouzi	21.6	40.8	26.4	5	1.4	4.8	0	100
Maďaři	10.6	35.9	35.8	9.8	3.3	4.6	0	100
Rusové	4.7	20.7	37.5	21.8	12.6	2.7	0	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Národní identita 2003.

Čechům jsou nejsympatičtější lidé ze Slovenska, pouhá čtyři procenta dotázaných uvedlo, že jsou jim Slováci nesympatičtí. Respondenti hodnotili kladně Francouze, Rakušany, Američany, Poláky a Maďary. Méně sympatičtí jsou jim Němci, Rusové, Izraelci a Číňané. Špatný názor mají na Ukrajince a Vietnamce.

➤ **Vztah k národnostem žijících v ČR (na stupnici 1 - velmi sympatičtí až 7 – velmi nesympatičtí) v %:**

	1	2	3	4	5	6	7	neumí vybrat	neodpověděl/a	celkem
Slováci	41.2	32.2	16.5	5.9	2.2	0.7	0.3	0.9	0.1	100
Poláci	18.8	34.2	25	12.4	4	2.5	0.9	2.2	0	100
Němci	7.6	20.7	26.9	19.6	11.6	5.7	6.2	1.7	0	100
Romové	1.3	4.2	8.8	15.2	15.2	18.6	34.3	2.4	0	100
Židé	10	23.9	19.7	15	7	5.6	5.6	13.1	0.1	100
Rusové	4.2	12.3	20.9	21.5	16.9	10.2	10.8	3.2	0	100
Ukrajinci	3.6	10	20	19.6	16	14	13.8	3.1	0	100
Vietnamci	2.6	10.8	24.6	22.9	15.2	12.6	9.7	1.6	0	100
občané balkánských států	2.3	7.4	17.8	20.7	17.1	16.2	9.5	9	0	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Naše společnost 2005.

V tabulce je patrné, že nejlepší vztah Češi zaujímají ke slovenským občanům. Za spíše sympatické jsou považováni Poláci a Němci. Průměrné hodnoty dosáhl vztah k Židům, u kterých je vidět velká variabilita v odpovědích respondentů a více než třináct procent respondentů nebyla schopná vyjádřit svůj postoj k nim. Za spíše nesympatické byli označeni Rusové, Ukrajinci, Vietnamci a občané balkánských států. Nejhorší vztah mají Češi k Romům.

➤ **Vztah k ostatním národnostem (na stupnici 1 - velmi sympatičtí až 7 - velmi nesympatičtí) v %:**

	1	2	3	4	5	6	7	neumí vybrat	celkem
Američané	11	22.7	23.6	16.2	11.2	7.3	4.6	3.4	100
Rakušané	12.2	33.6	26.3	15	7.4	2.1	0.6	2.8	100
Číňané	3.8	7.2	18.5	26.2	16.1	11	4.9	12.3	100
Izraelci	5.2	14.1	15	21.5	11.6	11.8	5.8	15	100
Francouzi	22.8	40.5	20.4	9.5	3	0.8	0.1	2.9	100
Maďaři	10.4	27.4	28.4	18.2	6.6	2.8	1.3	4.9	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Naše společnost 2005.

Při zjišťování postojů k ostatním národnostem se na dobré úrovni pohybují sympatie k Francouzům, Maďarům a Rakušanům. O něco méně kladných postojů vyjádřili respondenti k Američanům a Izraelcům. Číňané mají u Čechů nejmenší přízeň a velké procento respondentů je nikam nezařadili.

➤ **Vztah k národnostem žijících v ČR (na stupnici 1 - velmi sympatičtí až 7 – velmi nesympatičtí) v %:**

	1	2	3	4	5	6	7	neumí vybrat	celkem
Slováci	32.3	43.7	15.5	4.7	2.1	0.5	0.7	0.5	100
Poláci	10.3	32.7	30.4	14.6	5.8	2.7	1.4	2.1	100
Němci	4.9	23.8	30.3	19	10	5.4	4.3	2.3	100
Romové	0.9	2.2	6.3	12.9	15	20.9	40.2	1.6	100
Židé	6	17.6	20.4	17.3	10.5	7.6	4.6	16	100
Vietnamci	2	11.5	22.5	23.7	18.7	11.7	8.5	1.4	100
Občané balkánských států	1	5.8	16.5	21.9	17.9	16.5	11.4	9	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Naše společnost 2006.

Nejlepší vztah máme k lidem národnosti slovenské. Za sympatické také Češi považují Poláky (73.4%) a Němce (59%). Hůře jsou již hodnoceni Židé a Vietnamci. Jako méně oblíbení jsou hodnoceni občané balkánských států. Nejhůře se u Čechů s necelými deseti kladnými procenty umístili Romové.

➤ **Vztah k ostatním národnostem (na stupnici 1 - velmi sympatičtí až 7 -velmi nesympatičtí) v %:**

	1	2	3	4	5	6	7	neumí vybrat	neodpověděl/a	celkem
Američané	7.7	21.9	24	18.9	12.7	8.2	4.7	1,9	0	100
Rakušané	11.4	32.7	29	15	5.8	2.1	1.3	2.6	0.1	100
Ukrajinci	2.4	9.1	19.2	20.4	17.7	15.8	11.9	3.4	0.1	100
Číňané	2.1	6.4	14.8	23.1	20.3	14.8	10.2	8.2	0.1	100
Izraelci	3.5	7.7	16.3	17.7	15.9	15.8	10.8	12.3	0	100
Francouzi	23.7	38	22.3	9.7	2.8	1.2	0.2	2.1	0	100
Maďaři	5.1	21.6	27.7	22.7	11	3.6	3.2	5.1	0	100
Rusové	2.7	11.2	21.9	24.4	17.4	10.9	8.8	2.7	0	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Naše společnost 2006.

Češi mají dobrý vztah k Francouzům a Rakušanům. O něco méně kladný postoj vyjadřují lidé k národnosti americké a maďarské. Málo přízně je deklarováno Izraelcům, Rusům, Ukrajincům a Číňanům.

➤ **Vztah k jiným národnostem (na stupnici 1 - velmi sympatičtí až 7 -velmi nesympatičtí) v %:**

	1-3	4	5-7	neví	celkem
Slováci	87	8	2	3	100
Poláci	70	16	11	3	100
Němci	44	25	28	3	100
Romové	10	11	78	1	100
Vietnamci	33	23	42	2	100
Ukrajinci	28	21	48	3	100
Maďaři	40	23	21	16	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Naše společnost 2007.

V otázce po vztahu k početně nejvíce zastoupeným národnostem žijícím na našem území se největší část veřejnosti ve svých sympatiích přiklonila ke Slovákům. Pouhá dvě procenta respondentů označila Slováky jako nesympatické. Čechům jsou též sympatičtí Poláci, Němci s Maďaři. Hodnocení "nesympatičtí" převážilo na škále v případě Vietnamců, Ukrajinců a Romů. V případě Romů tak odpověděly více jak tři čtvrtě respondentů.

6.3. POSTOJE K USIDLOVÁNÍ CIZINCŮ VČETNĚ PODŘÍZENOSTI SUBKULTUŘE

➤ **Preferovaný přístup k usidlování a pobytu cizinců (v %):**

	1996
volný pohyb bez omezení a kontroly	2
kdo si najde práci a ubytování	39
pouze ti, které nutně potřebujeme	43
uzavřít se co nejvíce	14
neví	2
celkem	100

Pozn.: Zdroj Gabal, výzkum Etnické vztahy v české společnosti.

Liberální volnost migrace je prakticky nepřijatelná. Pouhá dvě procenta respondentů by cizincům povolila volný pohyb bez omezení a kontroly. Naopak více než každý desátý dospělý občan by ČR vůči cizincům co nejvíce uzavřel. Největší podporu mají cizinci, kteří mají v ČR trvalé bydliště a zaměstnání a cizinci, kteří nám budou prospěšní. Zde není vůbec brán zřetel na zájem nebo potřebu cizinců či imigrantů.

➤ **Cizinci a etnické skupiny by se v ČR měli přizpůsobit našim zvyklostem, nebo by měli mít možnost žít podle svého (v %):**

	1994	1996
co nejvíce se přizpůsobit	75	71
mít možnost žít po svém	14	22
neví, bez odpovědi	11	7
celkem	100	100

Pozn.: Zdroj Gabal, výzkum Etnické vztahy v české společnosti.

Česká populace ve většině dává přednost tomu, aby se cizinci co nejvíce přizpůbili našim zvyklostem, zatímco právo žít si po svém určila pouze menšina Čechů. Je třeba si povšimnout, že se odpovědi v průběhu let změnilo k lepšímu. O osm procent více

Čechů zastávalo názor, aby si cizinci žili po svém a o čtyři procenta méně Čechů řeklo, že by se cizinci měli co nejvíce přizpůsobit české populaci.

- **Pro společnost je lepší, když si cizinci udrží svoje zvyky a tradice nebo se adaptují a splynou se širší společností (v %):**

udržení odlišnosti	40.4
adaptace	40.8
neví	18.5
bez odpovědi	0.3
celkem	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Národní identita 1995.

V tabulky vidíme, že se odpovědi na adaptaci nebo udržení odlišnosti cizinců v ČR téměř shoduje. Čtyřicet procent respondentů si myslí, že je dobré, aby si cizinci udrželi svoje zvyky a tradice a stejné procento respondentů se domnívá, že by bylo lepší, kdyby cizinci splynuli s majoritní společností. Zbytek respondentů nemělo na tuto otázku názor.

- **Etnickým menšinám by měla být poskytnuta vládní pomoc k udržení jejich zvyků a tradic (v %):**

naprosto souhlasím	11.7
spíše souhlasím	29.2
ani souhlas, ani nesouhlas	24.3
spíše nesouhlasí	16.7
naprosto nesouhlasí	10.8
neumí vybrat	6.4
bez odpovědi	0.9
celkem	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Národní identita 1995.

Z výsledků je zřejmé, že téměř polovina respondentů se spíše přiklání k poskytnutí vládní pomoci cizincům k udržení jejich zvyků a tradic. Kolem třiceti procent dotázaných je opačného názoru. Jedna čtvrtina respondentů měla k této otázce neutrální odpověď a šest procent respondentů neuměli vybrat odpověď.

- **Jak by se měli chovat cizinci a etnické skupiny (v %):**

co nejvíce se přizpůsobit	60.7
částečně se přizpůsobit	30.7
žít podle svých zvyklostí	5.1
neví	3.5
celkem	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum V0105.

Přes devadesát procent dotázaných by chtělo, aby se cizinci přizpůsobili našim zvykům, z toho dvě třetiny co nejvíce a jedna třetina částečně. Pouhých pět procent respondentů by dovolila, aby si cizinci v ČR žili podle svých zvyků a tradic.

➤ **Různé rasové a etnické skupiny by si měly udržet svoje zvyky a tradice nebo by se měly adaptovat a splynout se širší společností (v %):**

lepší, když si skupiny udrží zvyky a tradice	35.6
lepší, když se skupiny přizpůsobí	52.3
neví	12.1
celkem	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Národní identita 2003.

Více než polovina všech dotázaných se domnívá, že by se cizinci, kteří bydlí v ČR, měli co nejvíce přizpůsobit Čechům. Respondentů, kteří si myslí, že je dobré, aby si cizinci udrželi svoje zvyky a tradice, je necelých čtyřicet procent.

➤ **Cizinci by se v ČR měli (v %):**

co nejvíce se přizpůsobit našim zvyklostem	55.7
částečně se přizpůsobit	33.7
žít podle svých zvyklostí	6.5
neví	4.1
celkem	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Naše společnost 2003.

Že by se cizinci měli co nejvíce přizpůsobit našim zvyklostem si myslí více než polovina respondentů. Naopak názor, že by zde cizinci měli mít možnost žít zcela podle svých zvyklostí, podpořilo přibližně sedm procent respondentů.

➤ **Cizinci by v ČR (v %):**

nemají mít možnost dlouhodobě pobývat	16.8
dlouhodobě pobývat za určitých podmínek	72.9
pobývat bez omezení	5.5
neví	4.7
neodpověděl/a	0.1
celkem	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Naše společnost 2003.

Respondenti nejčastěji zaujímali názor, že cizinci tu mohou dlouhodobě pobývat, ale jen za určitých podmínek. Volný pohyb cizinců bez omezení schválilo necelých šest procent dotázaných a necelých sedmnáct procent respondentů si nepřeje, aby zde cizinci mohli dlouhodobě žít.

➤ **Cizinci by se v ČR měli (v %):**

co nejvíce přizpůsobit našim životním zvyklostem	59.2
částečně se přizpůsobit našim životním zvyklostem	34.8
měli by mít možnost žít zcela podle svých životních zvyklostí	4.1
neví	1.8
neodpověděl/a	0.1
celkem	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Naše společnost 2005.

Většina Čechů by chtěla, aby se nám cizinci přizpůsobili, z toho téměř šedesát procent respondentů chce, aby přizpůsobení cizinců našim zvyklostem bylo co největší. Pouhá čtyři procenta dotázaných souhlasí s možností žít cizinců podle jejich životních zvyklostí.

➤ **Cizinci žijící v ČR by se měli (v %):**

co nejvíce se přizpůsobit	58.9
Částečně se přizpůsobit	33.8
žít zcela podle svých zvyklostí	5.6
neví	1.7
celkem	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Naše společnost 2006.

Větší procento respondentů si myslí, že by se cizinci měli co nejvíce přizpůsobit místní kultuře, zatímco opačného názoru je jen necelých šest procent respondentů.

➤ **Cizinci by v ČR měli mít (v %):**

možnost dlouhodobě pobývat	10
možnost dlouhodobě pobývat jen za splnění určitých podmínek	74
vůbec neměli mít možnost pobývat	12
neví	4
celkem	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Naše společnost 2007.

Každý desátý občan se domnívá, že by cizinci žijící v ČR měli mít možnost zde dlouhodobě pobývat. Podle tří čtvrtin respondentů by cizinci měli mít možnost zde dlouhodobě pobývat, ale jen za splnění určitých podmínek a dvanáct procent oslovených soudí, že by cizinci možnost pobývat zde neměli mít vůbec.

➤ **Cizinci žijící v ČR by měli (v %):**

co nejvíce se přizpůsobit našim zvyklostem	53
v některých věcech se přizpůsobit našim zvyklostem	40
žít zcela podle svých zvyklostí	4
neví	3
celkem	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Naše společnost 2007.

Názor, že by se cizinci měli co nejvíce přizpůsobit našim zvyklostem, zastává něco přes polovinu respondentů, dvě pětiny pak soudí, že by se cizinci měli částečně přizpůsobit našim zvyklostem. Čtyři procenta dotázaných se domnívají, že cizinci by v ČR měli mít možnost žít zcela podle svých zvyklostí.

6.4. NÁZORY NA CIZINCE ŽIJÍCÍ V ČR

- **Jaké jsou hlavní přínosy a hlavní problémy spjaté s usídlenými cizinci (v % uvedeny libovolné výhrady či přínosy spojené s cizinci):**

	1994	1996
Hlavní přínos		
kapitálové investice	40	14
know-how, znalosti	20	7
konkurence	5	2
jazyky, kultura	5	6
levná pracovní síla	-	10
rozvoj ekonomiky	-	7
neuveď/a	23	46
Hlavní problém		
kriminalita	50	57
berou práci našim lidem	2	10
podvody, černý obchod	6	4
neuveď/a	10	8

Pozn.: Zdroj Gabal, výzkum Etnické vztahy v české společnosti.

Na tuto otázku respondenti spontánně odpovídali a mohli tedy uvést libovolnou hlavní výhradu vůči cizincům, respektive libovolný přínos, který s cizinci spojují. Z výsledků je patrné, že jsou cizinci nejvíce spojováni s kriminalitou. V roce 1994 tuto odpověď volila polovina respondentů a v roce 1996 to bylo dokonce přes polovinu respondentů (57%). Tato odpověď byla natolik častá v obou letech, že ostatní problémy spojované s cizinci nepřekročili deset procent. Za zmínku stojí rostoucí počet respondentů, kteří podezírají cizince z obsazování pracovních míst. Tato odpověď se v roce 2004 vyskytla u dvou procent respondentů, v roce 1996 to bylo o osm procent více, což je veliký skok. Češi nalézají stále méně důvodů k pobytu cizinců u nás. V roce 1994 nevidělo žádná pozitiva plynoucí z pobytu a přílivu cizinců přes dvacet procent dotázaných, v roce 1996 jich byla dokonce necelá polovina. Mezi hlavními přínosy spojenými s pobytem cizinců vidí Češi hlavně ekonomické přínosy. Tuto odpověď

uvedlo v roce 1994 šedesát pět procent respondentů, v roce 1996 to bylo pouhých dvacet tři procent respondentů.

➤ **Názory na přistěhovalce žijící v ČR (v %):**

	naprosto souhlasím	spíše souhlasím	ani souhlas, ani nesouhlas	spíše nesouhlasím	naprosto nesouhlasím	neumí vybrat	Chybí údaj	celkem
p. zvyšují výskyt zločinů	31.4	34.2	16.3	11.8	3.3	2.7	0.3	100
p. jsou obecně přínosem pro českou ekonomiku	0.8	7.1	22.3	39.5	23.7	6.4	0.2	100
p. berou práci lidem, kteří se v ČR narodili	17.3	23.4	23.3	23.9	8.4	3.6	0.1	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Národní identita 1995.

Z výsledků je patrné, že si Češi spojují cizince nejvíce se zločiny. Přes šedesát procent respondentů si myslí, že cizinci v ČR zvyšují výskyt zločinů. Většina respondentů nesouhlasila s tím, že by zde cizinci byli přínosní (přes 63%) a pouze necelých osm procent se domnívalo o opaku.

➤ **Názory na cizince žijící v ČR (v %):**

	zcela souhlasí	spíše souhlasí	ani souhlas, ani nesouhlas	spíše nesouhlasí	absolutně nesouhlasí	celkem
cizinci jsou potřební, dělají práci, kterou ostatní odmítají	4.4	27.2	33.1	26.7	8.6	100
Zvyšování počtu cizinců přispívá k růstu kriminality a terorismu	37.8	42.7	13.5	5.2	0.8	100
cizinci berou Čechům práci	19.2	33.8	25.2	19	2.8	100
cizinci se musí přizpůsobit našim zvyklostem a pravidlům	35.5	42.6	16.1	4.7	1.1	100
integrace cizinců by měla být podporována	3.3	16.7	43.5	24.9	11.6	100
ČR patří Čechům a pro cizince tu není místo	7.7	13.6	31.5	30.9	16.3	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Druhý evropský srovnávací výzkum možných účinků populační politiky.

Respondenti nejvíce souhlasili s tím, že zároveň s rostoucím počtem cizinců roste v ČR kriminalita (80%). Dále se Češi domnívají a vyčítají cizincům, že jim berou práci. Chtějí též, aby se nám cizinci co nejvíce přizpůbili. Větší počet nesouhlasných

odpovědi se objevoval u podpory integrace cizinců a v názorech, že jsou tu cizinci potřební a že dělají tu práci, kterou ostatní odmítají. Poměrně velké množství respondentů vůbec na otázky neodpovědělo.

➤ **Názory na přistěhovalce žijící v ČR (v %):**

	naprosto souhlasím	spíše souhlasím	ani souhlas, ani nesouhlas	spíše nesouhlasím	naprosto nesouhlasím	neumí vybrat	celkem
p. zvyšují míru kriminality	35.9	36.6	18.5	6.7	1.1	1.3	100
p. jsou obecně přínosem pro českou ekonomiku	3.1	11.7	30.2	37.2	15.5	2.3	100
p. berou práci lidem, kteří se v ČR narodili	24.2	33.8	24.1	13	3.6	1.2	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Národní identita 2003.

Z tabulky je vidět, že cizinci více souhlasí s negativními názory na cizince a nesouhlasí s těmi pozitivními. Češi si cizince hodně spojují s růstem kriminality (72%) a s tím, že cizinci berou českým občanům práci. Na otázku, že jsou cizinci přínosní pro českou ekonomiku, se Češi stavěli nesouhlasně.

6.5. OSTATNÍ OTÁZKY O POSTOJÍCH ČECHŮ K CIZINCŮM

➤ **Mají mít cizinci, kteří dlouhodobě pracují v ČR, stejná práva jako čeští občané (v %):**

rozhodně ano	13
spíše ano	40
spíše ne	22.3
rozhodně ne	15.4
neví	9.2
chybí údaj	0,1
celkem	100

Pozn.: Zdroj IVVM, výzkum V9702.

Větší část respondentů zastává názor, že pokud zde pracuje cizinec dlouhodobě, měl by mít stejná práva jako Češi (53%). Opačný názor zaujalo necelých čtyřicet procent dotázaných.

- **Představují občané jiných národností, kteří k nám přišli v posledních letech, problém v rámci celé ČR (v %):**

ano	61
ne	21.6
netýká se	2.3
neví	15.1
celkem	100

Pozn.: Zdroj CVVM, výzkum Naše společnost 2005.

Z tabulky je patrné, že podstatně více Čechů považuje cizince v ČR za problém (61%). Tato odpověď byla až trojnásobně častější, než odpověď opačná.

6.6. SHRNU TÍ

Kvótními znaky dotázaných u všech výzkumů byly pohlaví, věk a vzdělání. Z jednotlivých výzkumů lze usuzovat podobné závěry podle těchto znaků, případně dalších. K občanům jiných národností obecně zaujímají kladnější postoj vysokoškolsky vzdělaní respondenti, lidé s deklarovanou dobrou životní úrovní, věřící a většinou voliči ODS. Naopak záporný vztah k jiným národnostem mají častěji lidé s nižšími příjmy a špatnou životní úrovní. Větší procento voličů KSČM vyjádřilo nedůvěru k lidem z cizích zemí a též přání, aby se cizinci co nejvíce přizpůsobili našim zvyklostem. Z hlediska věku není v odpovědích respondentů výrazný rozdíl. Starší lidé (nad 60 let) vyjadřovali častěji nesympatie k Němcům. Nejvíce liberální, co se týče volnosti cizinců v ČR, byli mladí lidé (ve věku 15-29 let).

7. Závěr

Počet cizinců se v České republice neustále zvyšuje. Ať se nám to líbí nebo ne, cizinci v ČR již zaujímají určité místo a je proto důležité se o ně zajímat a snažit se jim co nejvíce ulehčit pobyt v ČR.

Za uplynulý rok přibylo v ČR 83 900 osob. Do zahraničí se v roce 2007 vystěhovalo 20 500 osob (o 13 000 méně než v roce 2006), naopak do ČR imigrovalo 104 400 obyvatel (o 36 000 více než v roce 2006). **Na konci roku 2007 bylo v ČR evidováno celkem 392 087 cizinců a z celkového počtu 10 381 130 obyvatel ČR tvořili 3,8 % populace ČR. Počet cizinců se oproti roku 2000 téměř zdvojnásobil (zvýšení o 95%).** Nejmenší nárůst cizinců za posledních sedm let lze zaznamenat v letech 2003/2002 (zvýšení o 3,8%) a největší růst je v letech 2007/2006 (zvýšení o 21,3%).

Zaměstnanci představují rozhodující část pracujících ve všech odvětvích národního hospodářství. **Celková zaměstnanost cizinců v ČR činila na konci roku 2007 celkem 309 027 osob a z celkového počtu pracujících občanů v ČR (4 967 200 ekonomicky aktivních občanů ČR) tvořili 6,22% ekonomicky aktivní populace. Za posledních sedm let se počet ekonomicky aktivních cizinců zvedl o 87,3%.** V letech 2002/2001 se počet ekonomicky aktivních cizinců snížil o 3,5%. Největší nárůst ekonomicky aktivních cizinců ve sledovaném období byl v letech 2005/2004 (zvýšení o 26,4%). **Počet cizinců živnostníků se v posledních sedmi letech příliš nezměnil (zvýšení o 12 %).** Největší nárůst je patrný u cizinců evidovaných na úřadě práce. **Jejich počet se za posledních sedm let zvýšil o necelých 132%, což je obrovský nárůst.**

U obou kategorií lze zaznamenat tendenci růstu po vstupu do EU, přičemž meziroční nárůst je v jednotlivých letech 2005, 2006 a 2007 stále větší u počtu všech imigrantů, zatímco počet ekonomicky aktivních cizinců znovu (mezi lety 2005 a 2004) zřetelně narostl, v dalším období (2006/2005) byl nárůst nepatrný, avšak v posledním období (2007/2006) opět narostl a to především díky nárůstu cizinců evidovaných na úřadě práce.

V empirické části jsem se snažila zjistit, jaký **postoj Češi zaujímají k cizincům. Otázky jednotlivých výzkumů jsem proto rozřadila do pěti základních skupin.**

Napřed jsem se zaměřila na **vnímání cizinců dle množství**. Ve výzkumech byly nejčastější odpovědi, aby se počet cizinců v ČR snížil a je považován za nepříznivý, ačkoliv odpověď o "velkém množství cizinců" se v průběhu let snižuje (v roce 2001 – 67% a v roce 2007 – 50%), a to přesto, že se počet cizinců od roku 1995 velmi zvýšil.

Dále jsem se zaměřila na **vnímání cizinců dle národnosti**. U většiny národností se v průběhu let zlepšilo vnímání Čechů k nim, avšak větší nesympatie si v průběhu let získali Němci (z 23% na 28%), Američané (z 11% na 26%) a Maďaři (13% na 21%). Ve všech výzkumech byli respondenty nejsympatičtější Slováci a nejméně sympatičtí Romové. Celkově je tu však patrná změna k lepšímu ve vnímání cizích národností.

Třetí skupina otázek je zaměřena na postoje Čechů k **usidlování cizinců včetně podřízenosti naší subkultuře**. U většiny výzkumů převládala odpověď, aby se cizinci v ČR co nejvíce přizpůsobili našim zvyklostem a v průběhu let se zvyšoval počet respondentů s takovým požadavkem vůči cizincům (v roce 2007 – 93%). Z výzkumů je tedy patrné, že si Češi nepřejí, aby se cizinci od nás výrazně odlišovali a žili podle svých zvyků a tradic.

Čtvrtá skupina otázek se zaměřuje na názory Čechů k cizincům, kteří pobývají v ČR. Češi vidí v pobytu cizinců v ČR spíše **problémy než přínosy**. Nejvíce spojují cizince s nárůstem kriminality a tím, že berou Čechům práci. V obou případech se tato odpověď v průběhu let zvyšovala. Na otázky o přínosu cizinců v ČR kladně odpověděla vždy menšina respondentů.

V poslední skupině jsou zařazené **ostatní otázky** o postojích Čechů k cizincům. Většina respondentů vidí v cizincích, kteří žijí v ČR, problém. Též se domnívají, že pokud zde cizinci dlouhodobě pracují, měli by mít stejná práva jako Češi.

Souhrnně můžeme uzavřít, že podle všech výzkumů lze usuzovat na stále negativní postoj Čechů k cizincům, i když je vidět mírné zlepšení v průběhu let. Češi by si měli uvědomit skutečnost, že i oni by se mohli jednou přestěhovat do cizí země a vstřícnost místních obyvatel by jim v začátcích hodně pomohla. Většina Čechů odsuzuje cizince, přestože o nich moc neví. Kdyby se o ně začali více zajímat, možná by jim tolik nevadili.

8. Seznam literatury

1. BAUMAN, Z. *Myslet sociologicky: netradiční uvedení do sociologie*. 2.vydání. Sociologické nakladatelství: Praha, 2000. ISBN 80-85850-90-7
2. *Cizinci v regionech ČR*. 1.vydání. Ministerstvo práce a sociálních věcí: Praha, 2006. ISBN 80-86878-48-1
3. GABAL, I., VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, L. *Migrace v rozšířené Evropě*. Praha, 2002
4. GABAL, I., A KOL. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. 1.vydání. G plus G: Praha, 1999. ISBN 80-86103-23-4
5. GIDENS, A. *Sociologie*. 1.vydání. Argo: Praha, 1999. ISBN 80-7203-124-4
6. *Informační publikace pro cizince: Česká republika*. 2. vydání. Ministerstvo práce a sociálních věcí: Praha, 2007. ISBN 978-80-86878-06-5
7. *Ilustrovaná encyklopedie A-Ž*. 1.vydání. Encyklopedický dům: Praha, 1995. ISBN 80-901647-3-0
8. MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. 1.vydání. Portál: Praha, 2002. ISBN 80-7178-624-1. strana 132-137
9. PAVLÍK, Z., RYCHTAŘÍKOVÁ, J., ŠUBRTOVÁ, A. *Základy demografie*. 1.vydání. Československá akademie věd: Praha, 1986
10. RŮŽKOVÁ, J. a kol. *Cizinci v ČR 2002*. Český statistický úřad: Praha, 2002. ISBN 80-7223-761-6
11. *Velký sociologický slovník A-O*. 1.vydání. Karolinum: Praha, 1996. ISBN 80-7184-164-1
12. *Velký sociologický slovník P-Z*. 1.vydání. Karolinum: Praha, 1996. ISBN 80-7184-310-5
13. VINKLÁRIK, M. *Sociologie*. Evropský polytechnický institut: Kunovice, 2004. ISBN 80-7314-033-0

Internetové stránky

14. *Sdružení občanů zabývajících se emigranty* [online]. c2006 [cit. 2008-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.soze.cz/showpage.php?name=kdo>>.
15. *Centrum pro otázky migrace* [online]. c2006-2008 [cit. 2008-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.migrace.com/cs/o-nas/kdo-jsme.html>>.
16. *Poradna pro integraci* [online]. [cit. 2008-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.p-p-i.cz/?c=1>>.
17. *Organizace pro pomoc uprchlíkům* [online]. c2005 [cit. 2008-03-12]. Dostupný z WWW: <http://www.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=2&language=cs>.
18. *Charita: Česká republika* [online]. c2004 [cit. 2008-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=310&nDepartmentID=187&nLanguageID=1>>.
19. *Historie a současnost CIC* [online]. [cit. 2008-03-12]. Dostupný z WWW: <http://www.cicpraha.org/o_nas.php>.
20. *Sociologický datový archiv* [online]. c2001-2006 [cit. 2008-03-22]. Dostupný z WWW: <<http://nesstar.soc.cas.cz:81/webview/>>.

Český statistický úřad

21. *Počet cizinců v ČR* [online]. c2007 [cit. 2008-01-10]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu>.
22. *Nabývání státního občanství* [online]. c2007 [cit. 2008-01-10]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_nabyvani_obcanstvi>.
23. *Ekonomická aktivita* [online]. c2007 [cit. 2008-01-12]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_ekonomicka_aktivita>.
24. *Vzdělávání* [online]. c2007 [cit. 2008-03-08]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_vzdelavani>.
25. *Nelegální migrace - popis aktuálního vývoje* [online]. c2007 [cit. 2008-02-15]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_nelegalni_migrace-popis_aktualniho_vyvoje>.

Ministerstvo vnitra ČR – Odbor azylové a migrační politiky

26. *Imigrace* [online]. c2005 [cit. 2008-01-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/azyl/migrace.html>>.
27. *Integrace cizinců* [online]. c2005 [cit. 2005-03-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/azyl/integrace2.html>>.
28. *Terminologický slovník* [online]. c2005 [cit. 2007-12-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/azyl/slovník.html>>.
29. HAIŠMAN, T. *Možnosti integrace cizích státních příslušníků v České republice* [online]. c2005 [cit. 2008-03-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/azyl/integrace2/nks01/prispevek6.pdf>>.

9. Přílohy

Příloha č. 1 - Nejčastější státní občanství cizinců v ČR v krajích a okrese

Příloha č. 2 – Demografické ukazatele cizinců

Příloha č. 3 - Státní občanství

Příloha č. 4 - Celková zaměstnanost cizinců podle postavení v zaměstnání

Příloha č.1: Nejčastější státní občanství cizinců v ČR v krajích a okrese

2001

<i>státní občanství</i>	Ukrajina	Slovensko	Vietnam	Polsko	Rusko
<i>kraj</i>					
Praha	17 501	10 646	3 172	1 365	6 399
Středočeský	7 011	7 532	2 293	2 226	1 735
Moravskoslezský	1 085	7 379	2 087	4 838	347
Jihomoravský	4 742	6 042	1 511	534	441
Ústecký	3 713	2 015	3 757	1 270	816
Karlovarský	1 608	1 570	5 496	215	1045

2002

<i>státní občanství</i>	Ukrajina	Slovensko	Vietnam	Polsko	Rusko
<i>kraj</i>					
Praha	21 588	13 988	3 540	1 444	6 757
Středočeský	7 287	8 475	2 130	1 542	1 646
Moravskoslezský	1 103	7 894	2 143	5 228	338
Jihomoravský	5 850	6 740	1 771	501	442
Ústecký	4 203	2 184	4 362	1 217	855
Karlovarský	1 570	1 695	6 562	207	1 140

2003

<i>státní občanství</i>	Ukrajina	Slovensko	Vietnam	Polsko	Rusko
<i>kraj</i>					
Praha	19 407	15 134	3 742	1 201	6 428
Středočeský	8 834	9 363	2 243	1 534	1 662
Jihomoravský	7 398	7 405	1 982	493	441
Moravskoslezský	1 283	8 147	2 333	5 306	355
Ústecký	4 435	2 412	4 624	1 196	862
Karlovarský	1 680	1 721	6 783	204	1 206

2004

<i>státní občanství</i>	Ukrajina	Slovensko	Vietnam	Polsko	Rusko
<i>kraj</i>					
Praha	24 877	13 299	4 369	1 480	7 495
Středočeský	11 048	6 676	2 642	1 802	1 954
Jihomoravský	10 143	4 525	2 465	511	526
Ústecký	5 545	2 273	5 676	1 219	1 050
Moravskoslezský	1 762	5 672	2 479	5 240	392
Karlovarský	1 826	1 059	7 904	171	1 492

2005

<i>státní občanství</i>	Ukrajina	Slovensko	Vietnam	Polsko	Rusko
<i>kraj</i>					
Praha	30 744	14 267	4 998	1 746	8 588
Středočeský	12 634	7 718	2 854	2 205	2 244
Jihomoravský	9 840	4 373	2 739	525	578
Ústecký	6 484	2 511	6 182	1 182	1 123
Moravskoslezský	1 952	5 511	2 696	5 807	412
Karlovarský	1 753	970	7 736	167	1 471

2006

<i>státní občanství</i>	Ukrajina	Slovensko	Vietnam	Polsko	Rusko
<i>kraj</i>					
Praha	35 620	16 300	5 896	1 916	9 782
Středočeský	15 455	9 884	3 110	2 457	2 731
Jihomoravský	11 178	5 203	3 200	567	629
Ústecký	8 161	2 744	6 879	1 176	1 296
Moravskoslezský	2 065	5 905	2 877	6 135	454
Karlovarský	1 984	1 185	8 088	171	1 680

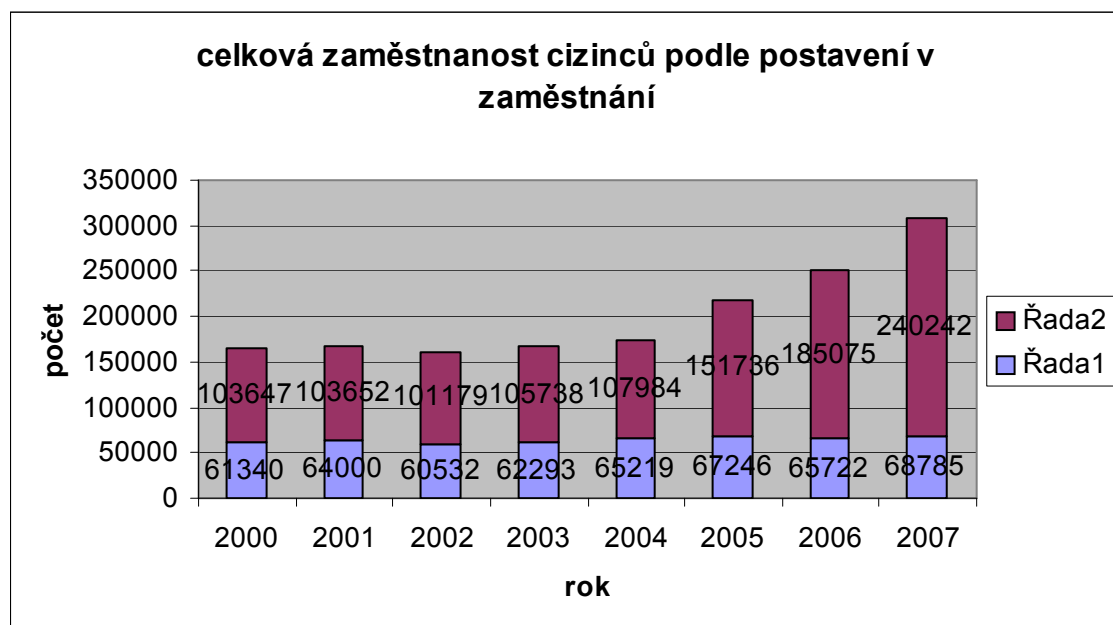
Příloha č.2: Demografické ukazatele cizinců

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
sňatky	5 313	4 417	4 599	4 716	5 052	4 570	4 566
muž cizinec - žena ČR	3 092	2 672	2 824	2 788	2 969	2 652	2 549
žena cizinec - muž ČR	2 160	1 691	1 722	1 859	2 011	1 822	1 907
oba cizinci	61	54	53	69	72	96	110
rozvody	1 004	1 033	1 204	1 365	1 523	1 645	1 872
muž cizinec - žena ČR	643	643	735	801	902	963	1 069
žena cizinec - muž ČR	315	366	432	515	568	625	717
oba cizinci	46	24	37	49	53	57	86
živě narození	1 036	888	1 154	1 276	1 352	1 518	1 725
zemřelí	285	252	247	219	231	245	281
potraty	2476	2 576	2 751	2 660	2 254	2 238	2 285

Příloha č.3: Státní občanství

<i>státní občanství muže</i>	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Slovensko	517	448	483	506	523	574	612
Německo	538	466	428	428	319	251	239
Spojené království	196	171	215	162	149	147	154
Ukrajina	278	162	170	188	211	177	142
Spojené státy	152	136	160	170	175	155	130
<i>státní občanství ženy</i>							
Slovensko	474	422	537	629	639	677	772
Ukrajina	928	538	488	559	579	503	444
Vietnam	83	187	191	114	271	109	144
Rusko	192	139	116	127	134	123	109
Polsko	63	51	49	53	44	51	63

Příloha č.4: Celková zaměstnanost cizinců podle postavení v zaměstnání

řada 1: živnostníci

řada 2: evidovaní ÚP (zaměstnanci)